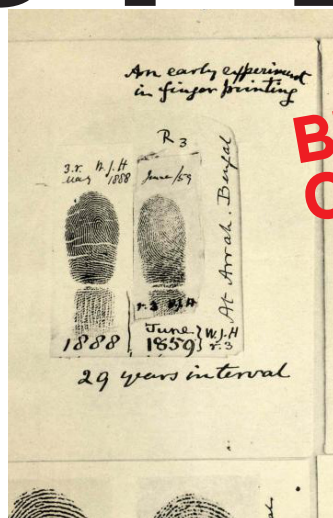

СРЂАН ВАСИЛИЈЕВИЋ, ИВАНА КРСТИЋ-МИСТРИЏЕЛОВИЋ

ФОРЕНЗИКА

**ВИШЕ
ОД ВЕКА**

МУЗЕЈ НАУКЕ И ТЕХНИКЕ

Београд, 2021.

ПУБЛИКАЦИЈУ ИЗДАЈУ
Музеј науке и технике – Београд
Криминалистичко-полицијски универзитет

ЗА ИЗДАВАЧА
Рифат Куленовић
Дане Субошић

АУТОРИ КАТАЛОГА
Срђан Василијевић
Ивана Крстић-Мистрицеловић

УРЕДНИК КАТАЛОГА
Слободанка Шибалић

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН
Милош Јанковић, BORN

РЕЦЕНЗЕНТ
Ивана Бјеловук

ЛЕКТУРА И ПРЕВОД
Катарина Спасић, КАУКАИ

ШТАМПА
Virograf Comp d.o.o. Земун

ТИРАЖ
500

ИЗЛОЖБУ ПРИРЕЂУЈУ
Музеј науке и технике – Београд
Криминалистичко-полицијски универзитет

АУТОРИ ИЗЛОЖБЕ
Срђан Василијевић
Ивана Крстић-Мистрицеловић

ДИЗАЈН ПОСТАВКЕ
Милош Јанковић, BORN

СТРУЧНИ САРАДНИК
Ања Радаковић

КОНЗЕРВАЦИЈА И РЕСТАУРАЦИЈА
Зоран Левић

ДИГИТАЛНИ ИНТЕРАКТИВНИ САДРЖАЈИ
Весна Василијевић
Драгољуб Милутиновић

СНИМАЊЕ И ВИДЕО МОНТАЖА
Зоран Милисављевић

ОДНОСИ С ЈАВНОШЋУ
Иван Станић

ТЕХНИЧКА РЕАЛИЗАЦИЈА
Дејан Крстевски

ШТАМПА ИЗЛОЖБЕНОГ МАТЕРИЈАЛА
STONICOM d.o.o. Београд

ИЗЛОЖБУ СУ ФИНАНСИРАЛИ

Република Србија
Министарство културе и информисања

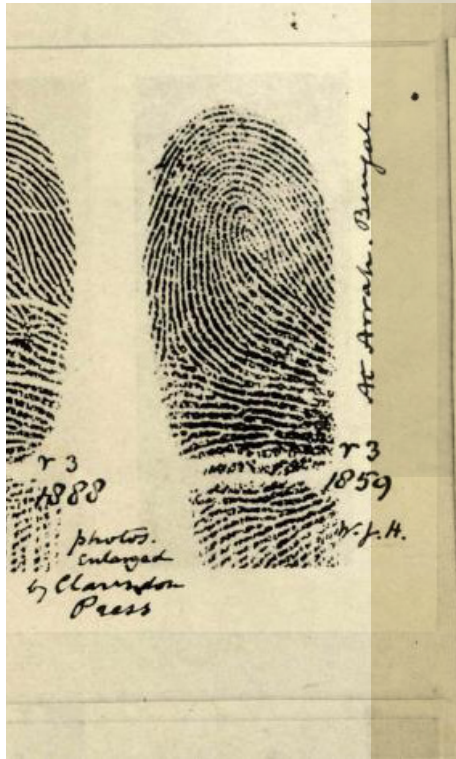
Министарство културе и
информисања Републике Србије

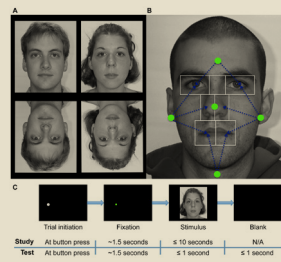
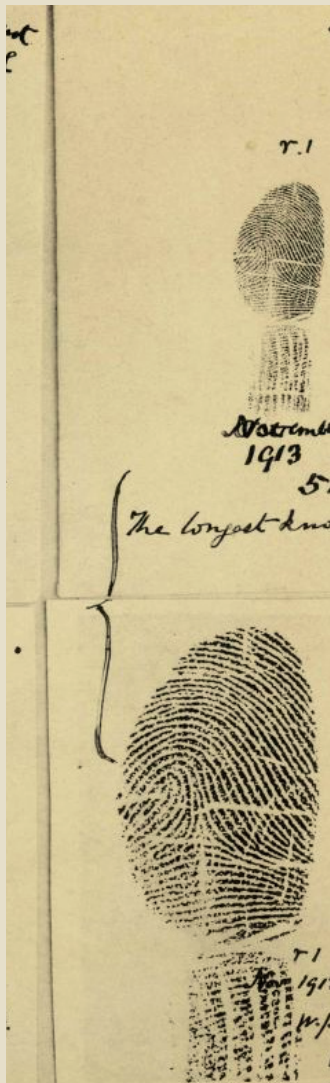
Министарство унутрашњих послова
Републике Србије

Криминалистичко-полицијски универзитет

Музеј науке и технике и Криминалистичко-полицијски универзитет захваљују на помоћи и сарадњи: Владимиру Аксентијевићу, Ненаду Аранитовић, проф. др Ивани Бјеловук, проф. др Снежани Бојовић, Ивани Гајић, проф. др Горану Јованову, др Јелени Јовановић Симић, др Невенки Кнежевић Лукић, проф. др Александри Љуштини, проф. др Саши Мијалковићу, проф. др Николи Милашиновићу, Драгољубу Милутиновићу, проф. др Драгану Млађану, Јовану Павловићу, проф. др Бранкици Поповић, проф. др Радовану Радовановићу, др Ренати Самарџић и проф. др Слободану Стојановићу.

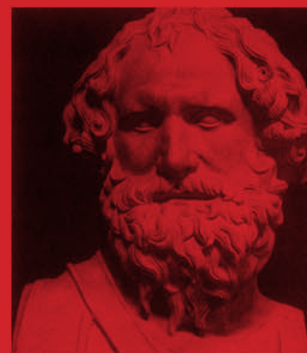

САДРЖАЈ

1.	ШТА ЈЕ ФОРЕНЗИКА	3
2.	УЗ ПОМОЋ НАУКЕ – МОДЕРНА ФОРЕНЗИКА	6
	- РАНИ ПРИМЕРИ И РАЗВОЈ ФОРЕНЗИЧКИХ МЕТОДА	7
3.	ПОЧЕЦИ ФОРЕНЗИКЕ У СРБИЈИ	10
	- ПРВИ РЕШЕНИ СЛУЧАЈ У СРБИЈИ	11
	- ОСНИВАЊЕ ДРЖАВНЕ ХЕМИЈСКЕ ЛАБОРАТОРИЈЕ	12
4.	НАУКА И ФОРЕНЗИКА	12
	- ХЕМИЈА	13
	- МЕДИЦИНА	14
	- ФИЗИКА – МАТЕМАТИКА – СТАТИСТИКА	17
	- ФОТОГРАФИЈА	19
	- АНТРОПОМЕТРИЈА	20
	- ДАКТИЛОСКОПИЈА	23
5.	ИСКУСТВА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА	25
6.	РАЗВОЈ ФОРЕНЗИЧКИХ ИНСТИТУЦИЈА У КРАЉЕВИНИ СХС И ЈУГОСЛАВИЈИ	27
7.	ОСНИВАЊЕ ПРВЕ ШКОЛЕ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА	29
8.	ПОСЛЕРАТНИ ПЕРИОД И САВРЕМЕНИ РАЗВОЈ	33
9.	ИЗАЗОВИ БУДУЋНОСТИ	39
10.	НАПОМЕНЕ	40
11.	ЛИТЕРАТУРА	47

Тежња ка достизању идеала правде, као и борба против неправде, својствене су људским заједницама од древних времена. Људско друштво кроз целу своју историју улаже напоре да кроз законе и њихово спровођење створи основ што праведнијег друштва и у томе, некад више некад мање, успева. Ипак, правда је и даље недостигнути идеал. Судови од давнина суде по обичајима, неписаним или писаним законима, међутим то није довољно да ослободи жртве, судије, пороту, па и заједницу, тешког преиспитивања и питања: „Да ли је кажњен прави починилац? Да ли је казна праведна? Да ли је осуђена невина особа?”

Тражен је начин да доказ буде непорецив, а пут ка томе је водио преко решења која нуди наука. Спомен¹ о случају Архимеда² који је, примењујући практичну научну методу, нашао начин да установи да ли у златној круни краља Хијерона има и других, мање вредних метала, тако што је измерио разлику између тежине метала и истиснуте запремине воде из посуде, можемо сматрати најстаријим писаним трагом о примени научне форензичке методе. Од тада до данас човечанство је прешло дугачак развојни пут. Наука је постала незаобилазан пратилац и темељ многих људских делатности, а развој и процват науке неизоставно су обележили и путеве ка достизању истине и правде. Развијен је широк скуп примењених научних знања и техника које у свакодневном и стручном говору називамо форензичким техникама или једноставно форензиком.

АРХИМЕД ИЗ СИРАКУЗЕ РЕШИО ЈЕ СЛУЧАЈ ЗЛАТНЕ КРУНЕ ПРИМЕНОМ НАУЧНЕ МЕТОДЕ, ДАНАС ПОЗНАТЕ КАО АРХИМЕДОВ ЗАКОН

(Извор: <https://time.graphics/event/108856>)

ШТА ЈЕ ФОРЕНЗИКА

Форензичка наука или скуп форензичких техника подразумева примену широког спектра наука у циљу добијања релевантних одговора на питања која поставља правни систем. Она се бави идентификацијом, прикупљањем и тумачењем доказа који се могу користити у кривичној или грађанској парници. Форензичке технике се такође користе за праћење спровођења међународних политичких или економских споразума везаних за контролу развоја, производње и дистрибуције одређених супстанци и технологија. Другим речима, форензика је примена теоријских и научних метода са циљем да се потврде сумње или тврдње о предмету испитивања, а у сврху утврђивања чињеница о одређеном догађају.

Форензичари користе методе и технике свих грана науке, од природних наука, преко техничко-технолошких, медицинских, пољопривредних и друштвених до хуманистичких.³ Између осталих примењују се знања и принципи из хемије, биологије, физике, геологије, медицине, метеорологије, психологије и других наука. Поред базичних, ту је и читав низ изведених научних дисциплина и техника. У форензички поступак спада испитивање трагова као што су отисци прстију, узорци крви, косе, коже, токсина, оружја, оруђа и боја пронађених на месту злочина, прекршаја или вештачења.

Порекло речи форензика води нас до старог Рима. Изведено је из латинског придева *forensis* који се у овом случају тумачи као „пре јавности”, односно „пре објављивања”, а у ширем смислу као „место догађаја”. У старом Риму кривична или парнична пријава је подразумевала јавну расправу пред званичним јавним личностима и заинтересованим грађанима на форуму. Оптужени и тужитељ су јавно говорили и износили чињенице, свако у своју корист, а често су изношени и материјални докази. Победу би односио учесник који би вештије и припремљеније изнео чињенице. Дакле, предност је имао онај ко је имао боље форензичке способности. Из ове античке праксе проистичу и преостала два значења речи форензика: 1. облик правних доказа и 2. категорија јавног представљања доказа.

Данас се термини форензика, форензичке науке и форензичке технике употребљавају као синоними.

Иако је изношење одређених посредних форензичких доказа било спорадична пракса у многим процесима у прошлости, било је потребно много времена и труда да би форензика заузела своје место у доказном и судском процесу. Познато је да је још у 13. веку Сунг Цу⁴ објавио дело *Кси Јуан Ји Лу*, а неке од његових опсервација везаних за трагове повреда хрскавице приликом дављења су и данас актуелне.

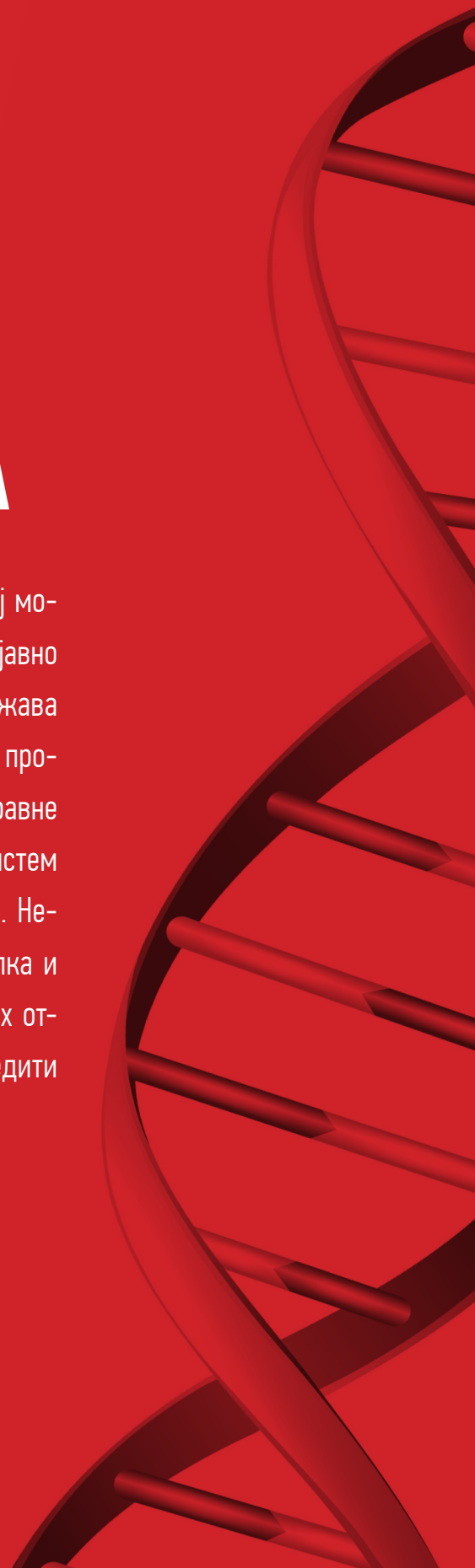
Развој друштва и науке створио је предуслове и за развој, прихватање и примену форензике. Француска револуција⁵ донела је забрану примене физичке силе у сврху прикупљања доказа. Наравно, ова пракса се дуго задржала и још увек постоји у неким системима, али након Француске револуције докази добијени на овај начин никада више се нису сматрали обавезно прихватљивим. То је навело правосудне системе да потраже нове путеве у потрази за правно и научно необоривим доказима.

Томе су ишли на руку и развој науке и комуникација. Крајем 18. и током 19. века објављују се значајни радови из токсикологије⁶ и других области медицине и хемије. Развија се антропологија⁷, а затим и фотографија⁸. Статистика⁹ постаје незаобилазна у научном методу, али и у државним управама, а појава телеграфа¹⁰ и телефона¹¹ доноси могућност брзе размене информација. Ипак, најважнију нит која повезује све наведено чине развој грађанског друштва и увођење појма људских права. У новим друштвеним околностима сазрела је мисао о неопходности да пресуда којом би се неко лишио слободе и грађанских права има егзактну материјалну подлогу.

2.

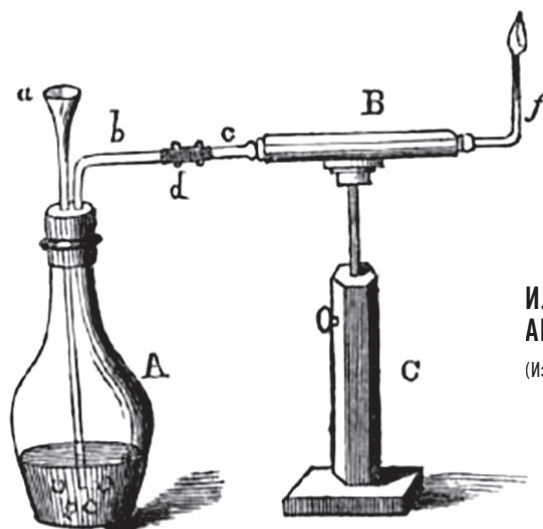
УЗ ПОМОЋ НАУКЕ – МОДЕРНА ФОРЕНЗИКА

Развој друштва и науке у 19. веку створио је плодно тле за развој модерне форензике. Друштвена заједница кроз борбу за слободно и јавно изражавање мишљења, наука својим непрекидним развојем и држава као носилац правног и законског уређења чине чврста упоришта у процесу развоја и прихватања форензике као принципа, метода и правне норме. У грађанском друштву јавност врши притисак на правни систем да изгради праксу у складу са прокламованим правима грађана. Незаобилазни део овог процеса је унапређивање истражног поступка и вештачења како би се избегле осуде невиних. Применом научних открића постаје могуће пронаћи трагове отрова, препознати и одредити време смрти, као и вршити балистичке¹² прорачуне.

РАНИ ПРИМЕРИ И РАЗВОЈ ФОРЕНЗИЧКИХ МЕТОДА

Енглески хемичар Џејмс Марш¹³ је 1836. године пронашао методу за утврђивање присуства арсеника у ткивима (такозвани Маршов тест¹⁴), што се уједно сматра и првом применом токсикологије у кривичном судском поступку.¹⁵ Белгијски професор хемије Жан Серве Стас¹⁶ је 1851. успешно идентификовао биљне отрове у телесним ткивима. Професор судске медицине Александар Лакасањ¹⁷ је 1889. године покушао да идентификује метак на основу броја жлебова и зареза заосталих након испаливања. У Француској, Бертијонова¹⁸ анализа рукописа је 1894. била кључни доказ осуде Алфреда Драјфуса¹⁹ за издају. Пошто је у обновљеном поступку откривено да је документ на основу кога је првобитно осуђен кривотворен, Драјфус је у ревизионом процесу рехабилитован, а на поузданост Бертијоновог система је пала сенка сумње. Захваљујући немачком хемичару Полу Језериху²⁰, применом фотомикрографије идентификован је испалиени пројектил и 1898. године је осуђен убица. Георг Поп²¹ је први користио геолошке доказе у истрази кривичних дела (1904).

**ИЛУСТРАЦИЈА, ОРИГИНАЛНА МАРШОВА
АПАРАТУРА ЗА ДЕТЕКЦИЈУ АРСЕНА.**

(Извор: Хемијски преглед, год. 54, бр. 4, стр. 98)

Ирански лекар Рашид ал-Дин²² је у књизи *Универзална историја* или *Сабрани летописи* забележио да на свету не постоје две особе које имају потпуно једнак отисак прста. Немачки анатом Јохан Кристофер Андреас Мајер²³ је у свом делу *Анатомске илустрације и пратећа објашњења* из 1788. изнео тврдњу о јединствености распореда папиларних гребена. Чешки професор анатомије Јохан Евангелист Пуркиње²⁴ је 1823. у својој тези о отисцима прстију описао девет комбинација отисака. Године 1829. Томас Бел²⁵ је описао појаву симптома ружичастих зуба у случајевима насилне смрти вешањем или утапањем. Ерхард Фридрих Лојхс²⁶ је 1831. приметио активност ензима у људској пљувачки чијом је хемијском анализом могуће утврдити присуство отрова.²⁷ Британски лекар Џон Дејви²⁸ је 1839. године покушавао да утврди време смрти мерењем телесне температуре тела мртвих војника живиним термометром. Први случај осуде убице на основу судскомедицинских доказа је забележен у Сједињеним Америчким Државама 1850, након што је пороти презентовано време смрти.²⁹

Све набројано тражило је укључивање државе у цео процес, те отуда следи оснивање државних лабораторија и института из области хемије, физике, судске медицине, а при полицијским управама оснивају се и одељења специјализована за примену антропометрије³⁰, дактилоскопије³¹, балистике и фотографије. Стварају се институције и законска регулатива прилагођени растућим могућностима и значају форензике

РЕГИСТРОВАЊЕ ИЗГЛЕДА ФОТОГРАФИСАЊЕМ.

(Извор: Библиотека КПУ, Албум Антрометријског одељења МУД-а)

Наравно, специјализованим криминолошким и форензичким установама претходио је развој научних дисциплина и институција општег значаја и употребе, првенствено у Европи и у Северној Америци, које се континуирано оснивају:

- 1872. Фото-лабораторија Скотланд Јарда
- 1874. Фото-лабораторија у Париској префектури
- 1885. Фото-лабораторија Градске полиције у Чикагу
- 1899. Фото-лабораторија у Лозани
- 1906. Лабораторија полиције у Лозани
- 1910. Лабораторија полиције у Лиону (Едмон Локар)
- 1912. Лабораторија на Александровској војно-правној академији у Петрограду
Кабинет научно-судске експертизе у Петрограду
- 1913. Кабинет научно-судске експертизе у Москви
- 1914. Кабинет научно-судске експертизе у Одеси и Кијеву

ЛАБОРАТОРИЈА ПАРИСКЕ ПОЛИЦИЈЕ, ФОТОГРАФИЈА НАСТАЛА У ДРУГОЈ ДЕЦЕНИЈИ 20. ВЕКА.

(Извор: Историјска збирка САНУ 4204_V_2f 77.1)

Временом се показала потреба за системским специјалистичким школовањем кадрова, па се оснивају и школе:

- 1902. Школа научне полиције у Риму (контунуирано ради од 1919. године)
- 1903. Школа научне полиције у Мадриду
- 1905. Криминалистичка школа на Правном факултету у Паризу
- 1909. Институт научно-техничке полиције у Лозани (Родолф Арчибалд Рајс)
- 1912. Криминалистички универзитет на Универзитету у Грацу (Ханс Грос)
- 1921. Школа МУП-а у Београду (А. Рајс у некадашњој згради Антропометријског одељења)
- 1921. Школа за криминалистику и полицијску технику у Белгији
- 1922. Криминолошки институт на Универзитету у Паризу
- 1923. Институт за кривично-правне науке и криминалистику у Бечу (Глајспах)
- 1923. Институт за судску медицину на медицинском факултету у Београду (Миловановић)
- 1929. Криминалистички институт на Правном факултету у Београду (Живановић–Трегубов)
- 1930. Пруски полицијски институт у Берлину
- 1929. Међународна криминалистичка академија у Бечу

У Србији је обука полицијског кадра покренута на нивоу курса:

- 1880–1884. Таса Миленковић (предавања за кандидате за официре у жандармерији)
- 1899–1900. У Жандармеријској школи на Дорћолу

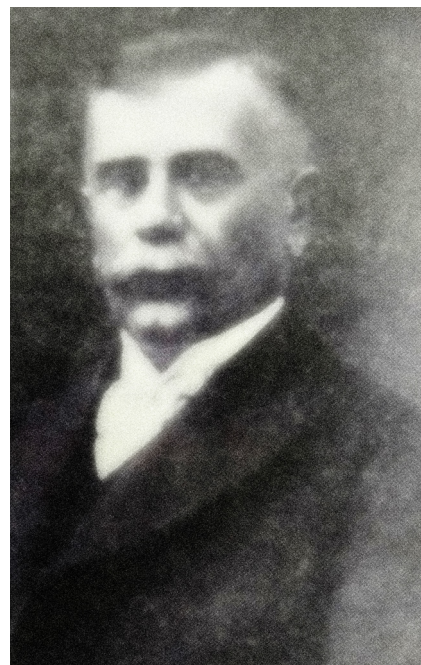
ПОЧЕЦИ ФОРЕНЗИКЕ У СРБИЈИ

У младој, тек ослобођеној Србији прве половине 19. века, држава и народ поново су продисали давно заборављеном слободом и жељом да граде праведно друштво. Иако су велика очекивања народа била у колизији са интересима власти и бирократије, српско друштво је ипак сигурним кораком ишло ка напретку. Србија која је стекла независност 1878. године, још увек је била нестабилна и споља и изнутра, а друштво је још увек сазревало и било у превирањима. Упркос томе, српска полиција постепено осваја примену научних метода у доказним поступцима и одлучно иде у корак са светом у примени најновијих достигнућа науке.

Након Хатишерифа из 1831. приступа се систематској организацији школства. Уз то, држава шаље стипендисте на иностране универзитете који по повратку заузимају значајна места у друштву. Од оснивања Велике школе Ивана Југовића 1808–1813, затим Лицеја 1838–1863. и Велике школе 1863. године, школе у Србији су биле у служби образовања државних службеника, а затим и образовања научног кадра.

Тако се са сваком новом генерацијом ширила база за развој науке и нових кадрова који ће бити дорасли задатку. Овај процес се одразио и на развој лабораторија, па и форензичких метода и техника, а затим и на образовање специјализованих и стручних кадрова.

У почетку су за потребе полиције кадрови упућивани на школовање у иностранство, углавном спорадично и на личну иницијативу. Та пракса је постала редовна пошто је Србија преузела међународне обавеза потписи-

ТАСА МИЛЕНКОВИЋ (1852–1918). ДУГОГОДИШЊИ СЛУЖБЕНИК И РУКОВОДИЛАЦ ПОЛИЦИЈЕ ТОКОМ ВЛАДАВИНЕ МИЛАНА И АЛЕКСАНДРА ОБРЕНОВИЋА. ДРЖАО ЈЕ ПРЕДАВАЊА КАНДИДАТИМА ЗА ОФИЦИРЕ У ЖАНДАРМЕРИЈИ У ПЕРИОДУ 1880–1884.

(Извор: Споменица Друштва Св. Саве 1836–1936, стр. 460)

вањем завршног документа Међународног конгреса против анархизма.³² У Србији се почиње са организовањем курсева о примени технике у полицији: од 1880. до 1884. године Таса Миленковић држао је предавања кандидатима за официре у жандармерији, а 1899/1900. организован је сличан курс у Жандармеријској школи на Дорћолу.

Потом је 1921. године у Београду основана Школа МУП-а коју је водио Арчибалд Рајс, а 1929. године оснива се Криминалистички институт на Правном факултету у Београду.

ПРВИ РЕШЕН СЛУЧАЈ У СРБИЈИ

Траг о првом случају решеном уз помоћ форензике сачуван је у анегдоти. Наиме, књаз Милош Обреновић је као богат човек, поседовао више коња, а у својој служби имао је и „књажевског” опанчара. Дешавало се повремено да понеки коњ угине, а да претходно није показивао знаке обољења. Како се кнез Милош у познијим годинама често налазио у Бечу, о овом проблему разговарао је са виђенијим људима и они су му рекли да постоје „неки хемичари”, који би можда могли да му реше тај проблем. Првом приликом када је следећи коњ угинуо, књаз Милош је дао налог да се утроба коња пошаље у Беч. Ускоро је добио одговор да је коњ угинуо јер је отрован ћиришом³³, који је служио као лепак за кожу за опанке. Иако је мотив остао непознат, било је јасно да је књажевски опанчар главни осумњичени. Како је опанчар завршио није познато, али је наводно после тога кнез Милош Обреновић дао да се оснује Државна хемијска лабораторија „у којој би се вршиле судске експертизе и анализе минералних вода”.³⁴

Дакле, Србија 19. века није била изван главних европских токова. Први корак институционализације форензике у Србији, додуше, направљен је „с врха”, али је успешно решавање приватног проблема књаза Милоша довело до оснивања Државне хемијске лабораторије.

ОСНИВАЊЕ ДРЖАВНЕ ХЕМИЈСКЕ ЛАБОРАТОРИЈЕ

Још 1833. године књаз Милош Обреновић је почео да шаље српске минералне воде на анализу у Беч да се „установи за које болести се могу користити, као и са којим од тих минералних вода се могу лечити нероткиње”.³⁵

Касније, од 1837. године, ове анализе у Државној апотеци вршио је државни апотекар Павле Илић³⁶, а 1859. године основана је Државна хемијска лабораторија за извршавање преких санитарних потреба³⁷. За првог државног хемичара књаз Милош је поставио Павла Илића, који је 1861. године дао заклетву да ће послове државног хемичара обављати ваљано. Државна хемијска лабораторија је усељена у просторије Државне апотеке, а затим у лабораторију Лицеја, да би 1882. године на углу Краља Милутина и Његошеве улице била подигнута наменска зграда за потребе ове установе. Новој згради је било намењено да буде место за „скуп свих хемичара Србије”.³⁸ Државна хемијска лабораторија обављала је различите експертизе за потребе водоснабдевања, бањских лечилишта, провере квалитета намирница, али и за потребе полиције и тужилаштва, као и странака у грађанским парницама.

НАУКА И ФОРЕНЗИКА

За развој форензике како у свету, тако и у Србији, значајан је био напредак читавог спектра наука и научних дисциплина и техника.

ХЕМИЈА

Значај хемије као базичне науке за развој форензике је очигледан. Широки спектар форензичких дисциплина је директно или посредно заснован на хемији. У Србији хемија почиње да се изучава као посебан предмет тек отварањем Велике школе. Хемијске анализе присуства отрова, крви или трагова семене течности у сврху доказа вршене су у Државној хемијској лабораторији, а касније у институцијама наследницама:

- Државна хемијска лабораторија (1859–1926)
- Хемијско одељење Централног хигијенског завода (1926–1941)
- Научноистраживачки институт Централне дирекције медицинске производње (1944–1948)
- Хемијски институт Српске академије наука (1948–1954)
- Хемијски институт (1954–1961)
- Институт за хемију, технологију и металургију (1961–)

Хемијска државна лабораторија је била аутономна установа коју су полицијска надлештва ангажовала за потребе хемијских анализа доказног материјала. Ове анализе су се плаћале из буџета самих полицијских надлештава.

МЕДИЦИНА

АЋИМ МЕДОВИЋ (1815–1893). БИО ЈЕ ЧЛАН ДРУШТВА СРПСКЕ СЛОВЕСНОСТИ, СРПског УЧЕНОГ ДРУШТВА, СРПског ЛЕКАРСКОГ ДРУШТВА И ПОЧАСНИ ЧЛАН СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ. ЗАЧЕТНИК ЈЕ САВРЕМЕНЕ СУДСКЕ МЕДИЦИНЕ У СРБИЈИ.

(Извор: МНТ Збирка Музеја Српског лекарског друштва, МНТ.Т.11.7.1126)

Медицина такође игра значајну улогу у форензици. Лекари су од самог почетка били укључени у истраге везане за телесне повреде или смрти грађана. За целисходнију примену медицине у криминалистици заслужан је развој судске медицине. У Србији Милоша Обреновића преглед умрлих вршио је муселимов човек: „Ако се нађе човек [...] [који је] умро од сумњиве смрти, он се није закопавао док не дође муселимов човек [...]”.³⁹ Подаци о првој извршеној судскомедицинској експертизи крвних мрља у Србији потичу из 1830, али рутинско извођење судскомедицинских обдукција врши се тек од 1880. године. У овом раздобљу судска медицина се у Србији непрестано развијала, пратећи све савремене европске трендове. На основу такозваног Турског устава из 1838. године, 9. јуна 1839. је донето Устроение централног правлениа Књажевства Србије, према коме је у склопу Попечитељства (Министарства) унутрених дјела основано Одјеленије карантинско са санитетом. Кнез Милош је 27. марта 1839. за секретара Санитетског одељења Министарства унутрашњих дела поставио др Карла Пацека⁴⁰, а од 1845. се на овом положају налазио др Емерих Линденмајер⁴¹. Ова двојица лекара имала су значајну улогу у развоју судскомедицинске делатности.

Почеци наставе из судске медицине први пут су предвиђени Законом о устројству Велике школе (Академије), који је кнез Михаило Обреновић потписао 24. септембра 1863. Законом је, наиме, прописано да ће се „у правном факултету [између осталог] предавати и Судска медицина”. Емерих Линденмајер је запазио др Ађима Медовића⁴², којег је са места физикуса Округа пожаревачког преместио у Београд. Медовић је 15. маја 1853. постављен за сталног секретара Санитетског одељења Министарства унутрашњих дела. Као хонорарни професор Велике школе, Ађим Медовић је

био зачетник савремене судске медицине у Србији. Његова предавања је пажљиво бележио практикант Министарства правде М. Протић и у виду литографисаних скрипата са 40 „каменорезачких слика” 1865. године објавио под називом *Судска медицина*. Наредне године Медовић је публикувао своје главно дело – *Судска медицина за судске, полицајне и санитарске званичнике, адвокате и остале правнике*. Милан Јовановић Морски⁴³, који је 1867. примљен за хонорарног професора хигијене и судске медицине на Великој школи, направио је *Програм Судске медицине* који је разрадио за школску 1866. и 1867. годину.

Законом о уређењу санитарске струке и чувању народног здравља, који је Народна скупштина Кнежевине Србије усвојила, а кнез Милан Обреновић 30. марта (11. априла) 1881. потврдио својим указом, у саставу Опште државне болнице није установљена Просектура⁴⁴. Међутим, могућност за њено формирање била је законска одредба којом је прописано да министар унутрашњих дела својим претписом „може да нареди све оне мере које нису предвиђене законом, а које би се показале нужне”. Поуздано се зна да је др Едуард Михел⁴⁵ започео рад на уређењу Просектуре Опште државне болнице у пролеће 1896. године, непосредно по повратку са специјализације из Беча и Париза. Наиме, Михел је 1895. као стипендиста Санитетског одељења Министарства унутрашњих дела упућен на

МИЛАН ЈОВАНОВИЋ МОРСКИ (1834–1896). СРПСКИ ЛЕКАР И ЧЛАН СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ. ПРОФЕСОР СУДСКЕ МЕДИЦИНЕ НА ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ У БЕОГРАДУ ОД 1865. ДО 1871.

(Извор: Фототека Библиотеке САНУ–Ф 223, 2231–4)

специјализацију из патологије и судске медицине у Беч, где се усавршавао код професора Ханса Кундрата⁴⁶, директора Института за патолошку анатомију, а затим и на катедрама за судску медицину др Едуарда Хофмана⁴⁷ у Бечу и др Пола Иполита Бруардела⁴⁸ у Паризу. Просектура је била смештена у дрвеној бараци при Општој државној болници у Видинској улици (данас Улица Џорџа Вашингтона). Током 1907. године, у кругу нове Опште државне болнице на Врачару саграђена је и адекватна зграда Просектуре, где је уз др Михела радио и др Милован Миловановић⁴⁹. Њих двојица су започели судскомедицинске и патолошко-анатомске обдукције, патолошко-хистолошка и бактериолошка испитивања.

ЕДУАРД МИХЕЛ (1864–1915). СРПСКИ ЛЕКАР ЧЕШКОГ ПОРЕКЛА, СПЕЦИЈАЛИСТА ПАТОЛОГИЈЕ И СУДСКЕ МЕДИЦИНЕ, ОСНИВАЧ ПРОСЕКТУРЕ ОПШТЕ ДРЖАВНЕ БОЛНИЦЕ.

(Извор: Институт за судску медицину „Милован Миловановић“ Медицинског факултета УБ)

МИЛОВАН МИЛОВАНОВИЋ (1884–1948). СРПСКИ ЛЕКАР, ПРВИ ПРОФЕСОР СУДСКЕ МЕДИЦИНЕ МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА И ОСНИВАЧ ИНСТИТУТА ЗА СУДСКУ МЕДИЦИНУ.

(Извор: Институт за судску медицину „Милован Миловановић“ Медицинског факултета Универзитета у Београду)

Оснивањем Медицинског факултета у Београду 1919. формирана је Катедра за судску медицину, која је касније прерасла у Институт за судску медицину Медицинског факултета у Београду⁵⁰. Оснивач Катедре је био проф. др Милован Миловановић, који се с правом сматра оснивачем модерне судске медицине у Србији. Поред Београда, у Србији данас постоји разграната мрежа института. Године 1960. почели су са радом медицински факултети у Новом Саду и Нишу, а касније и у Приштини и Крагујевцу. Сви они формирали су своје катедре за судску медицину, које су касније прерасле у заводе.

ФИЗИКА—МАТЕМАТИКА—СТАТИСТИКА

Физика је још једна основна наука у низу оних из којих форензика црпи знање и методе и незаобилазна је поготово захваљујући својим помоћним научним дисциплинама. Развој физике директно је заслужан за балистику и анализу физичких особина материјала, као и за мноштво прорачуна који се примењују у форензици.

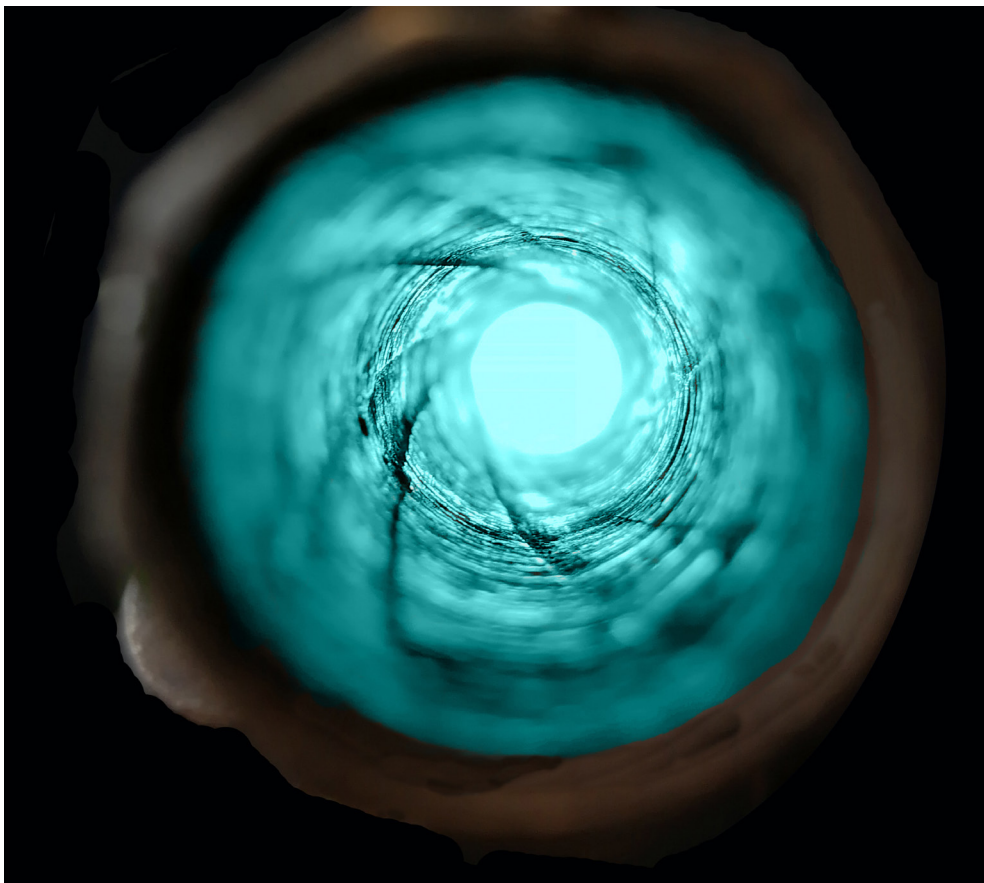

**ДЕФОРМИСАНО ЗРНО СА ТРАГОВИМА ИЗОЛУЧЕНЕ ЦЕВИ
„ВОЈНО ДРЖАВНОГ“ РЕВОЛВЕРА М.1891 СИСТЕМА НАГАН.
ЗРНО ЈЕ ПРИЛИКОМ АУТОПСИЈЕ ИЗВАЂЕНО
ИЗ ТЕЛА КРАЉИЦЕ ДРАГЕ ОБРЕНОВИЋ,
29. МАЈА 1903. (ПО СТАРОМ КАЛЕНДАРУ).**

(Извор: МНТ Збирка Музеја Српског лекарског друштва, МНТ.Т:11.7.481)

Поред физике и помоћних физичких наука, значајно место у криминалистици заузимају и математика и математичке методе, а затим и статистика као незаобилазни алат у свим наукама. Статистика, као обавезан пратилац државог апарата у Србији, своје место је заузела још првим пописом становништва 1819. године који је наложио кнез Милош. Иако је 1834. уведен редован попис становништва на сваких пет година, прва државна статистичка служба установљена је тек *решењем* кнеза Михаила од 18. априла 1862. године. По овом решењу Економско одељење Министарства финансија водило је све статистичке послове државне управе према *Правилима пописа људства, имања и прихода*⁵¹ све до 1864, када је у Министарству финансија формирано посебно одељење за статистичке послове. Управа званичне статистике образована 1881. године била је састављена од статистичког бироа и централног статистичког одбора.

Од формирања Министарства унутрашњих дела 1839. године, статистику о криминалитету су водила локална начелства. Периодични извештаји начелства Министарству садржали су податке о извршеним кривичним делима (опис извршиоца, време и место извршења, смртни случајеви), затим о временским

**ИЗОЛУЧЕНА ЦЕВ
РЕВОЛВЕРА, М.1891
СИСТЕМА НАГАН, FABRIQUE
D'ARMES ÉMILE ET LÉON
NAGANT
БЕЛГИЈА, ЛИЈЕЖ.**

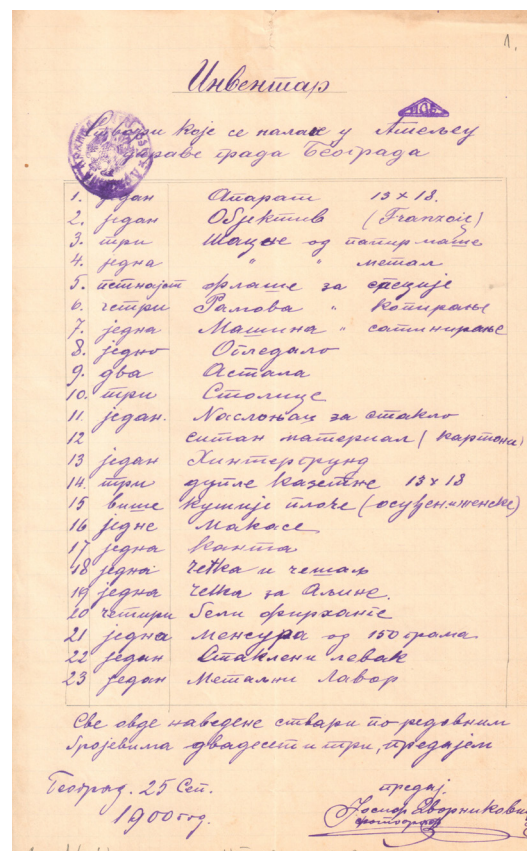
(Извор: приватно власништво)

непогодама и природним катастрофама (са описом евентуалних жртава и штете), као и информације о кретању и контроли странаца и о појави хајдучије. Ова пракса је настављена и касније, а од 1862. до Првог светског рата штампани су 31 посебна књига и 17 тематских свезака, од којих су 4 свеске посвећене кривичном суђењу под називом *Кривично суђење 1888–1900*. Поред ових издања рађени су и локални извештаји. У периоду 1914–1918. године долази до прекида рада службе, а од 1918. па до данас статистичка служба обављала је своју делатност кроз разне институције. Данас то ради Завод за статистику Републике Србије, уз мноштво локалних и ресорних тела.

ФОТОГРАФИЈА

Фотографија као техника развијена је у 18. веку и од самог настанка је пронашла своје место у раду полиције. Фотографија се сматра помоћном форензичком техником. У Србији су у почетку за потребе полиције коришћене услуге локалних фотографских студија у којима су се умножавале фотографије тражених лица пристигле из иностранства. Убрзо је уочена потреба да се при полицијским управама организују фото-одељења.

Као и у осталим европским државама, фотографија се до 1904. у истрагама криминалних догађаја и у Србији највише примењивала у пеналном систему⁵². У циљу ефикасније потраге за великим бројем одбеглих осуђеника из казних завода који су као бегунци вршили кривична дела, 1897. године је уведено обавезно фотографисање свих осуђеника у Краљевини Србији. Фотографисање је често вршено на рачун запослених у полицији, али због скупоће израде фотографија такво стање није дуго потрајало. Расписом министра унутрашњих дела Ђорђа Генчића⁵³ из 1899. окружним начелствима је наложена набавка албума слика „свију до сада сликаних осуђеника и осталих неваљалих људи” из суме буџетом опредељене за „непредвиђене потребе” и за „канцеларијске трошкове”.⁵⁴ Пошто за ту сврху није било новца у државној каси, трошак је преваљен на окружне и среске буџете и подељен у више рата.

ПРИМОПРЕДАЈНИ ИНВЕНТАР ФОТО-АТЕЉЕА УПРАВЕ ГРАДА БЕОГРАДА ПРЕДАТ ОД СТРАНЕ ФОТОГРАФА ЈОСИФА ДВОРНИКОВИЋА 25. СЕПТЕМБРА 1900. ГОДИНЕ.

(Извор: Историјски архив Београда UGB-1-K2127-562)

Фотографско снимање свих затвореника у Београдском казном заводу је извршено 1897, а у наредном периоду су фотографисани и осуђеници у казним заводима у Пожаревцу и Нишу. Фотографија је већ у самом старту дала резултате. То потврђују подаци о све већем броју нађених преступника уз помоћ фотографија које су дистрибуиране путем *Полицијског гласника*⁵⁵ и интерном курирском службом.

АНТРОПОМЕТРИЈА

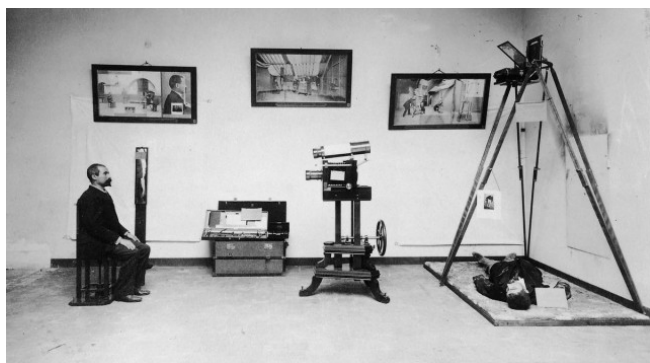
Захваљујући фотографији sazрело је схватање о значају картотека индивидуалних особина преступника. Једна од метода која је захваљујући Алфонсу Бертијону почела да се користи за индивидуализацију преступника била је антропометрија – помоћна антрополошка дисциплина која се бави физичким мерењима људи. Подаци добијени мерењем одређених делова тела специјалним мерним инструментима уз опис специфичних физичких карактеристика (особених знакова) и фотографије профила и анфаса (у размери 1:7) чинили су Бертијонов картон досијеа. Цео овај поступак који је добио назив бертијонажа, уведен је и у Србији 1904. године Законом за мерење, описивање и идентификовање криваца. Министарство унутрашњих дела Краљевине Србије на предлог управника града Београда, Боже Маршићанина, је 1900. послало писара Врачарског среза Кривичног одељења Управе града Београда Душана Алимпића у Букурешт, са задатком да при румунском министарству правде изучи Бертијонов систем идентификације криваца.

N° _____		Nom et prénoms : <i>M. Bertillon Alphonse</i>		Age appr. _____		Age déclaré. <i>59</i>		Né en <i>1853</i>	
Surnoms et pseudonymes : _____		Né le <i>22 Avril</i> <i>1853</i> , à <i>Paris</i> cant. <i>H^e</i> dép. _____		Taille <i>1.78.0</i>		Pied g. <i>27.4</i>		n° de cl. <i>3</i>	
Fils de <i>Declan Louis</i> <i>Adolphe</i> et de <i>Marie Zoé Guillard</i> . Profession : _____		Antécédents : _____		Voies <i>longr. 19.4</i>		Médius g. <i>11.9</i>		Cheveux <i>ch. m. gris</i>	
Motif de la détention : _____		Marques particulières et cicatrices.		Voyez <i>largr. 16.8</i>		Auric. g. <i>9.9</i>		Barbe <i>d.</i>	
I. _____		III. _____		Enverg. <i>1.81</i>		Auric. g. <i>9.9</i>		Teint P. <i>g.</i> S. <i>bl.</i>	
II. _____		IV. _____		Buste <i>0.95.2</i>		Oreille dr. <i>6.7</i>		Coudée g. <i>47.9</i>	
V. _____		V. _____		Oreille g. _____		Coudée g. <i>47.9</i>		Main dr. _____	
VI. _____		VI. _____		Oreille g. _____		Coudée g. <i>47.9</i>		Main g. _____	
Main gauche		Main droite		Distance du sujet 2 mètres : Réfraction 5 = Point de vue de la photographie n° 40.		Notes		Pressé à Paris, le <i>7 Octobre</i> <i>1912</i> , par M. _____	
Auriculaire g.		Annulaire g.		Médius g.		Index g.		Pouce g.	
Pouce dr.		Index dr.		Médius dr.		Annulaire dr.		Auriculaire dr.	

ПРИМЕР БЕРТИЈОНОВОГ АНТРОПОМЕТРИЈСКОГ ФИША (КАРТОНА). НА ФОТОГРАФИЈИ ЈЕ САМ АУТОР СИСТЕМА, АЛФОНС БЕРТИЈОН (1853–1914). БИО ЈЕ ФРАНЦУСКИ ПОЛИЦАЈАЦ И БИОМЕТРИЧАР ПОЗНАТ КАО ПИОНИР У КОРИШЋЕЊУ АНТРОПОЛОШКИХ ТЕХНИКА У ИДЕНТИФИКАЦИЈИ ОСОБА.

(Извор: en.wikipedia.org/wiki/File:Bertillon,_Alphonse,_fiche_anthropom%C3%A9trique_recto-verso.jpg)

На основу његовог опширног извештаја израђен је предлог Закона за мерење, описивање и идентификање криваца, који је Народна скупштина усвојила, а краљ потврдио 1904. године⁵⁶. Законом је у Министарству унутрашњих дела установљено Антропометријско-полицијско одељење за мерење и идентификацију криваца „по систему Бертилоновом” и утврђен је његов делокруг рада. Предвиђено је и оснивање антропометријских одсека у свим местима у којима постоји првостепени суд, као и покретање курса за обуку полицијских чиновника. За првог шефа Антропометријског одељења био је постављен Душан Алимпић⁵⁷. Бертијонажа је остала у употреби и након увођења дактилоскопије, све до друге деценије 20. века.

БЕРТИЈОНОВ АТЕЉЕ. БЕРТИЈОН СЕДИ ЛЕВО, НА СРЕДИНИ ЈЕ ФОТО-КАМЕРА ЗА ФОТОГРАФИСАЊЕ КРИВАЦА, А ДЕСНО ЈЕ БЕРТИЈОНОВА КАМЕРА ЗА ФОТОГРАФИСАЊЕ МЕСТА ЗЛОЧИНА. НА ПОДУ ДЕСНО ИСПОД КАМЕРЕ НАЛАЗИ СЕ ДЕМОНСТРАТОР У УЛОЗИ ЛЕША.

(Извор: en.wikipedia.org/wiki/Alphonse_Bertillon)

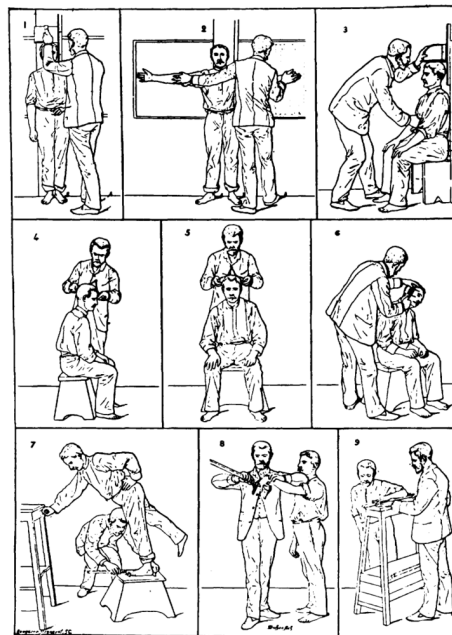
СА ПРЕДАВАЊА НА КУРСУ ЖИВЕ СЛИКЕ, ПРЕДАВАЧ АЛФОНС БЕРТИЈОН, ПАРИЗ, ФРАНЦУСКА, ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА.

(Извор: en.wikipedia.org/wiki/Alphonse_Bertillon)

RELEVÉ

DU

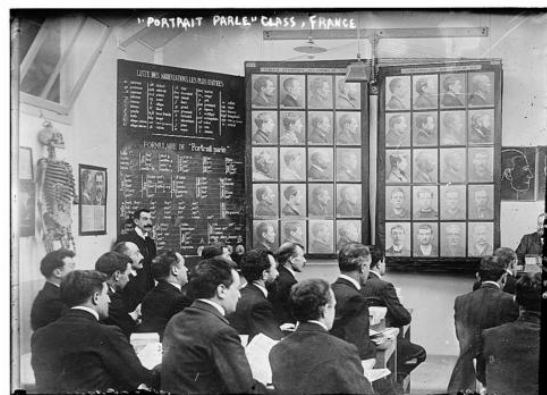
SIGNALEMENT ANTHROPOMÉTRIQUE

1. Taille. — 2. Envergure. — 3. Buste. —
4. Longueur de la tête. — 5. Largeur de la tête. — 6. Oreille droite. —
7. Pied gauche. — 8. Médus gauche. — 9. Coude gauche.

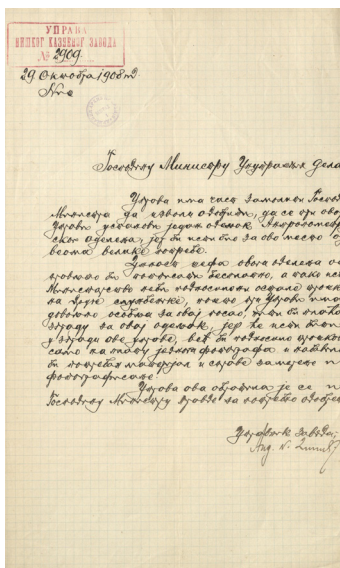
ПОСТЕР, УПУТСТВО ЗА УЗИМАЊЕ АНТРОПОМЕТРИЈСКИХ ФИЗИЧКИХ МЕРА КРИВАЦА ПО СИСТЕМУ БЕРТИЈОНА.

(Извор: en.wikipedia.org/wiki/Alphonse_Bertillon)

**МОЛБА МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
ОД СТРАНЕ УПРАВНИКА КАЗНЕНОГ
ЗАВОДА У НИШУ АНДРИЈЕ ДИНИЋА
ДА СЕ ПРИ ЗАВОДУ ОСНУЈЕ ОДЕЉАК
АНТРОПОМЕТРИЈСКОГ ОДЕЉЕЊА.**

(Извор: Државни архив Србије, МУД-Б, 1908, 5767)

**ДУШАН Ђ. АЛИМПИЋ (1873–1930). ПРВИ
УПРАВНИК АНТРОПОМЕТРИЈСКОГ ОДЕЉЕЊА
ПОЛИЦИЈЕ У БЕОГРАДУ, 1905.**

(Извор: Политика, фотодокументација)

**СТАРА ЗГРАДА УПРАВЕ ГРАДА БЕОГРАДА У КОЈОЈ СЕ
НАЛАЗИЛА ЧУВЕНА „ГЛАВЊАЧА“ НА МЕСТУ ДАНАШЊЕГ
ПМФ-А. ПОГЛЕД СА ВАТРОГАСНЕ ОСМАТРАЧНИЦЕ НА КРОВУ
КАПЕТАН МИШИНОГ ЗДАЊА, ПОЧЕТАК 20. ВЕКА.**

(Извор: Из колекције Милоша Јуришића)

**УЛАЗ У ЗГРАДУ ТЕХНИЧКОГ ОДСЕКА – АНТРОПОМЕТРИЈСКО
ОДЕЉЕЊЕ, ОДЕЉЕЊА ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ (У ДВОРИШТУ
ИЗА СТАРЕ ЗГРАДЕ ГРАДСКЕ УПРАВЕ НА МЕСТУ ДАНАШЊЕГ
ПМФ-А).**

(Извор: Библиотека КПУ, Албум Антрометријско одељења МУД-а)

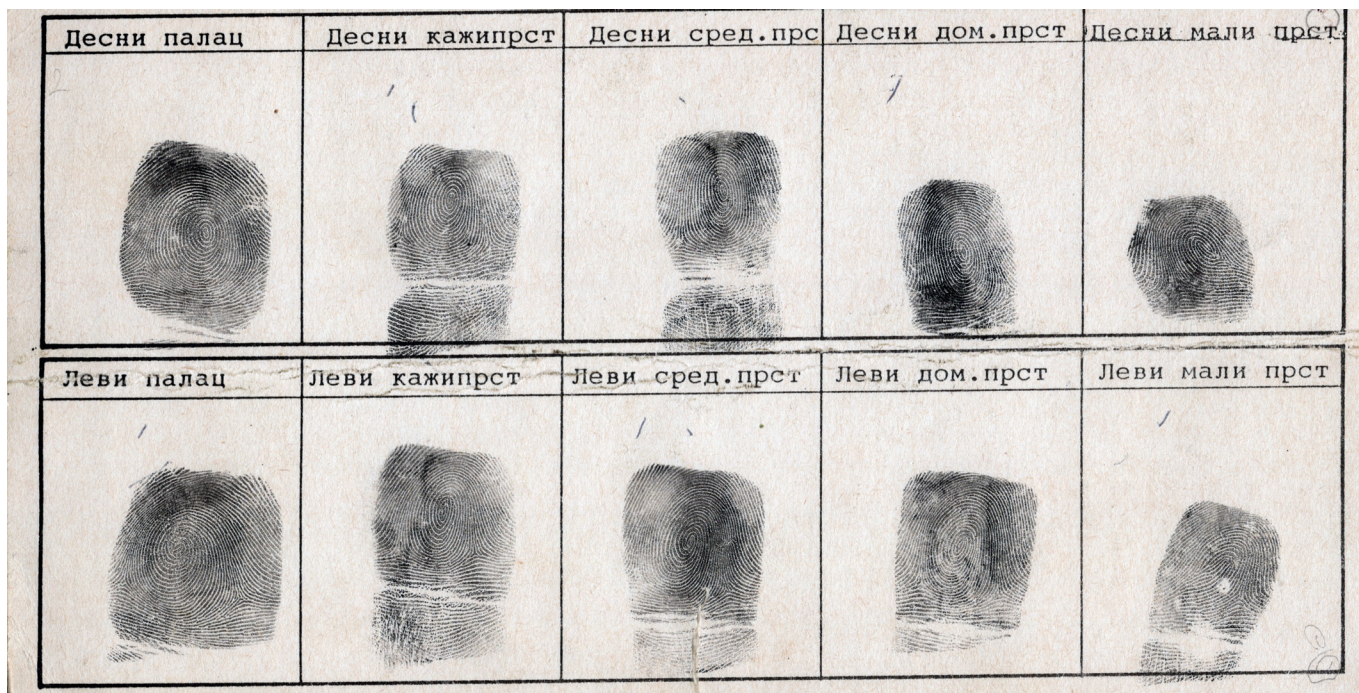
ДАКТИЛОСКОПИЈА

Прва асоцијација на форензику је отисак прста. Јединственост отиска прста уочена је већ половином 19. века, али тада још увек није био развијен метод сигурне потврде идентификације. Први метод који је успешно прошао практичну проверу је такозвани Вучетићев метод. Овај систем за класификацију отисака прстију је 1891. године у Аргентини развио Иван Вучетић⁵⁸ и 1896. године га је назвао „дактилоскопија”. На основу Вучетићевог система је у Јужној Америци 1892. пронађен и осуђен убица⁵⁹.

СТВАРАЊЕ ДАКТИЛОГРАФСKE ЗБИРКЕ У СРБИЈИ, ДЕТАЉ СА ОБУКЕ, УЗИМАЊЕ ОТИСАКА ПРСТИЈУ.

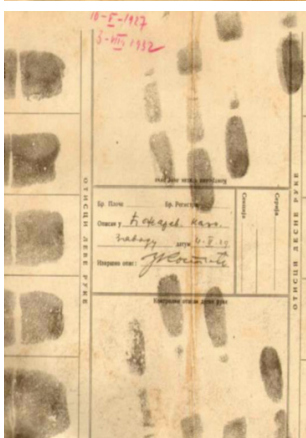
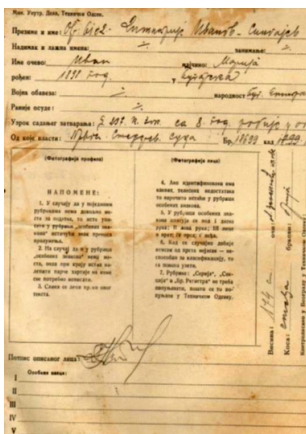
(Извор: Библиотека КПУ, Албум Антрометријског одељења МУД-а)

Нешто касније, 1896. године, Едвард Ричард Хенри⁶⁰ је развио свој систем класификације отисака прстију, познат под називом Хенри-Галтонов систем, који је убрзо био усвојен у већини земаља Европе и у Северној Америци.

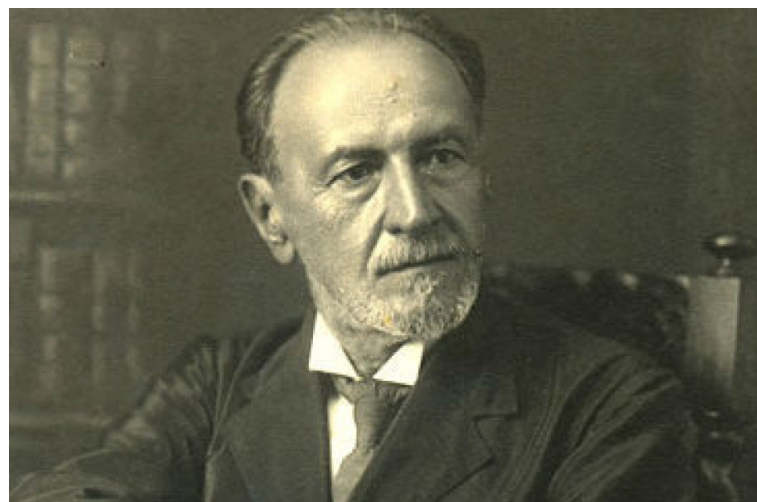
ИСЕЧАК ИЗ ДАКТИЛОСКОПСКОГ КАРТОНА – ОТИСЦИ ПРСТИЈУ ЛЕВЕ И ДЕСНЕ РУКЕ.

(Извор: Библиотека КПУ)

**ДАКТИЛОСКОПСКИ КАРТОН
У КРАЉЕВИНИ СХС,
ПОПУЊЕН 1927. ГОДИНЕ.
ФОТОГРАФИЈЕ НЕДОСТАЈУ.**

(Извор: историјски архив Пожаревац,
несрећена граба 1927, кутија 25)

**ИВАН ВУЧЕТИЋ (JUAN VUCETICH KOVACEVICH, 1858–1925).
АРГЕНТИНСКИ АНТРОПОЛОГ, РАЗВИО ЈЕ ПРВИ УПОТРЕБЉИВИ СИСТЕМ
ИДЕНТИФИКАЦИЈЕ ДАКТИЛОСКОПСКОМ МЕТОДОМ (НА ОСНОВУ
ОТИСАКА ПРСТИЈУ). ЊЕГОВ СИСТЕМ ЈЕ ПРИМЕЊЕН ПРИЛИКОМ
УОЂЕЊА ДАКТИЛОСКОПИЈЕ У СРБИЈИ.**

(Извор: www.policia.mseg.gba.gov.ar/gacetilla_policial/julio2020/20-07-20.html)

Као шеф Скотланд Јарда Хенри се залагао да дактилоскопија потпуно замени Бертјошов систем идентификације до чега је и дошло 1901. Временом су и остале европске државе предност дале дактилоскопији и она је постепено потиснула бертјошанажу, која се најдуже одржала у Француској (до 1914). Под дактилоскопијом се подразумева поступак узимања и обраде отисака прстију криваца ради њихове регистрације, као и трагање за отисцима прстију на месту извршења кривичног дела како би се они могли упоредити са већ постојећим отисцима познатих преступника или свеже узетим отисцима осумњичених не би ли се утврдио идентитет починиоца кривичног дела. Дакле, дактилоскопија има за циљ регистровање и идентификовање криваца помоћу отисака прстију. Прво је предмет регистрационе, а друго идентификационе дактилоскопије.

Министарство унутрашњих дела је 1911. упутило писара II класе Антропометријског одељења Александра Ј. Андоновића⁶¹ на стручни курс научно-техничке полиције који је на Правном факултету у Лозани држао др Родолф Арчибалд Рајс⁶². Андоновић је уз Васу Лазаревића био један од главних заговорника дактилоскопије, која је 1912. године и уведена у српску полицију по Вучетићевом систему.

ИСКУСТВА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

**ФОТОГРАФИЈА ИЗ ИЗВЕШТАЈА А. РАЈСА,
„COMMENT LES AUSTRO-HONGROIS ONT
FAIT LA GUERRE EN SERBIE OBSERVATIONS
DIRECTES D'UN NEUTRE“, ПАРИЗ, 1915.**

(Извор: [ia800201.us.archive.org/27/items/
commentlesaustr00reisuoft/commentlesaustr00reisuoft.pdf](https://ia800201.us.archive.org/27/items/commentlesaustr00reisuoft/commentlesaustr00reisuoft.pdf))

Први светски рат је био први велики сукоб у којем је број погинулих цивила на више места, па и у Србији, превазилазио број погинулих војника. Због тога је Влада Краљевине Србије позвала Арчибалда Рајса да као неутрални експерт истражи ратне злочине које је аустроугарска војска починила током свог првог напада на Србију. Рајс је са још неколицином стручњака из Србије током јесени 1914. спровео истрагу током које су вршене ексхумације жртава, судскомедицинска и балистичка вештачења, као и интервјуисање сведока и заробљених аустроугарских војника. Ови подаци су били праћени обимном фото-документацијом као доказним материјалом. Прве резултате своје истраге Рајс је изнео већ крајем 1914. као ратни дописник утицајних листова, чиме је упознао европску и светску јавност са огромним размерама бруталних ратних злочина и указао на кршење међународних конвенција од стране Аустроугарске. Детаљне резултате истраге Рајс је саопштио у извештају српској влади, а касније и у обимној студији објављеној под насловом *Како су Аустро-Мађари ратовали у Србији*.⁶³ Рајсов извештај је први правно поткрепљен судскомедицински и криминалистички извештај о злочинима неке војске у ратовима. Након завршетка рата Рајс остаје у Србији где наставља са истрагом злочина неприја-

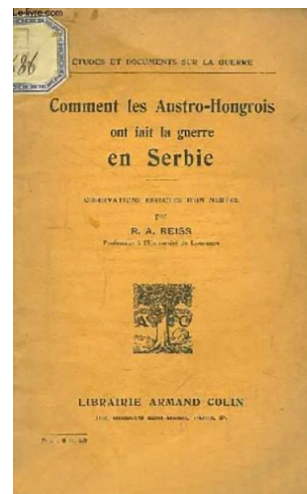

ДР РОДОЛФ АРЧИБАЛД РАЈС (1875–1929). ШВАЈЦАРСКИ ФОРЕНЗИЧАР, ПРИСТИГАО У СРБИЈУ ТОКОМ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА НА ПОЗИВ СРПСКЕ ВЛАДЕ ДА ВОДИ ИСТРАГУ О ПОЧИЊЕНИМ ЗЛОЧИНИМА ОКУПАТОРСКЕ ВОЈСКЕ НАД СТАНОВНИШТВОМ СРБИЈЕ. НАКОН РАТА 1921. ДИРЕКТОР ШКОЛЕ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА И ПРЕДАВАЧ.

(Извор: Историјска збирка САНУ 14204_v_2f15)

тељских војски на тлу Србије и сређује и допуњује обимну документацију која би српској влади послужила као доказни материјал на предстојећој мировној конференцији. Прилика да се та грађа употреби за подизање оптужнице против одговорних за злочине је пропуштена јер је политика однела превагу над правом. Услед одсуства споразума великих сила о прихватању надлежности међународних кривичних судова који је тек требало да буду основани, злочини у Србији у Великом рату остали су махом некажњени.

Карактер и обим тих злочина је показао да Србија нема капацитета да самостално истражи многобројна места злочина. Недостајали су кадрови, опрема, превозна и финансијска средства. С друге стране, ове истраге и њихови резултати дали су моћну моралну подршку Србији и доказали исправност примењених техника и метода истрага.

НАСЛОВНА СТРАНА РАЈСОВОГ ИЗВЕШТАЈА О ЗЛОЧИНИМА АУСТРО-УГАРСKE ВОЈСКЕ НАД СТАНОВНИШТВОМ СРБИЈЕ, ПАРИЗ 2015

(<https://ia800201.us.archive.org/27/items/commentlesaustro00reisuoft/commentlesaustro00reisuoft.pdf>)

6.

РАЗВОЈ ФОРЕНЗИЧКИХ ИНСТИТУЦИЈА У КРАЉЕВИНИ СХС И ЈУГОСЛАВИЈИ

**АЛЕКСАНДАР Ј. АНДОНОВИЋ (1881–1942).
ПРАВНИК, ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИК,
ДУГОГОДИШЊИ ШЕФ ТЕХНИЧКЕ ПОЛИЦИЈЕ,
ЗНАЧАЈАН ЗА РАЗВОЈ ФОРЕНЗИКЕ У СРБИЈИ.**

(Извор: Политика, фотодокументација)

Антропометријско-полицијско одељење обновило је свој рад по завршетку рата углавном захваљујући напорима Александра Андоновића и Арчибалда Рајса.

Потреба да се Техничка полиција у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (СХС) уреди по иностраним узорима била је јача од послератних тешкоћа и бројних проблема који су опетређивали новостворену државу. Одсуство јединства у организацији и функционисању полиције у новој држави превазиђено је метрополитанизацијом београдске полиције. Београдска техничка полиција је имала надлежност на целој територији Краљевине СХС, односно обављала је послове из свог делокруга у свим крајевима земље у којима није било такве службе, а од 1921. водила је и регистар свих осуђеника са територије целе земље.

Вршећи дужност шефа Одсека за идентификацију, петог одсека у Одељењу техничке полиције (смештеном на Тргу Краља Петра број 14–16, на углу улица Браће Југовића и Вишњићеве), Рајс је модернизовао Техничку полицију. Његовом заслугом је 1922. комплетно опремљена лабораторија која је Техничкој полицији омогућила успешно вршење њеног основног задатка: „старање о фотографисању криминалних и других погибелних типова, евиденција криминалног света и судско-медицински лабораторијум”.⁶⁴

У раду Техничке полиције су за разне врсте фотографисања коришћени различити типови апарата и опреме:

1. апарат за снимање криваца по систему „Бертијон”,
2. апарат за снимања лица места, провала, лешина и отисака,
3. апарат за израду разних репродукција за фотографисање у кабинету, писама, новина, скица, фишева и фолија са отисцима прстију,
4. апарат за вертикално снимање за фотографисање предмета који се не могу ставити у рам, као што су алати, справе и предмети од стакла и гвожђа,
5. апарат за увељичавање слика, за увељичавање отисака, других фотографија или потребних делова са фотографија,
6. апарат за тренутно снимање на улици за фотографисање маса, демонстрација, објеката, и у свим ситуацијама у којима се не може користити апарат са стативом,
7. апарат за непосредно снимање отисака прстију на лицу места,
8. пројекциони апарат (епидијаскоп) за пројекцију дијапозитива и папира,
9. апарат за трајно снимање за неприметно фотографисање лица или објеката,
10. микроапарат за снимање отисака на стаклу, у прабини, биолошких трагова и ситних предмета.

Од помоћних апарата у употреби су били и апарати за копирање, прање и сушење слика.

Треба имати у виду да након балканских ратова, а пре почетка Великог рата, новоослобођене територије Косова и Македоније нису биле укључене у правни поредак Србије. Након рата су том нерешеном проблему придодате и територије Црне Горе, Санџака, Босне, Далмације, као и остале бивше територије Аустроугарске, те су у Краљевини СХС постојали различити системи полиције и судства. Иако је поменута метрополитанизација београдске полицијске управе донекле решавала проблеме, било је јасно да се морају тражити боља решења.

**ОДЕЉЕЊЕ ТЕХНИЧКЕ ПОЛИЦИЈЕ
У БЕОГРАДУ. МИКРОКАМЕРА,
ОРМАРИЋ СА ХЕМИЈСКИМ
ПРЕПАРАТИМА, СЕФ, СПЕКРОМЕТАР.**

(Извор: Библиотека КПУ, Албум Антрометријског оделења МУД-а)

7.

ОСНИВАЊЕ ПРВЕ ШКОЛЕ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

**ЗГРАДА ШКОЛЕ МУП-А У ЗЕМУНУ, КРАЈЕМ ТРИДЕСЕТИХ
ГОДИНА 20. ВЕКА.**

(Извор: Историјска збирка САНУ 14204_V_2e 20.1)

Реформа полиције, заговарана још у предратној Србији, у Краљевини СХС постала је неодложна потреба. Свест да су за реформу, поред политичке воље, потребни и стручни кадрови, довела је до оснивања прве школе Министарства унутрашњих послова. Полицијска школа која је била предвиђена још 1904. године Законом за мерење, опис и идентификовање криваца, није била основана, како због недостатка довољно стручног кадра за одржавање наставе и помаћкања материјалних средстава, тако и због сумњи конзервативног српског друштва у оправданост потребе за увођењем такве школе и у њен успех. У новој држави се од полицијске школе очекивало да изнедри кадар способан да спроведе полицијску реформу. Полицијска школа основана посебном *уредбом*⁶⁵ свечано је отворена 8. фебруара 1921. Идејни творац, оснивач, наставник и први директор Школе био је Арчибалд Рајс. Школа се налазила у обновљеној и дограђеној згради Одсека техничке полиције поред старе зграде Управе града Београда, те су полазници све обавезне практичне вежбе обављали у лабораторији Техничке полиције.

Наставници у Школи су били професори Универзитета и виши чиновници Министарства унутрашњих дела: стални доцент Универзитета др Иван Ђаја, шеф Одељења за сузбијање венеричних болести др Ђорђевић, шеф Одсека техничке службе Александар Андоновић, уредник *Полицијског гласника* Живојин Симоновић, инспектори Министарства унутрашњих дела Коста Катић и Александар Кузмановић, уредник листа *Полиција* Васа Лазаревић, професор француског језика А. Полић и многи други.⁶⁶

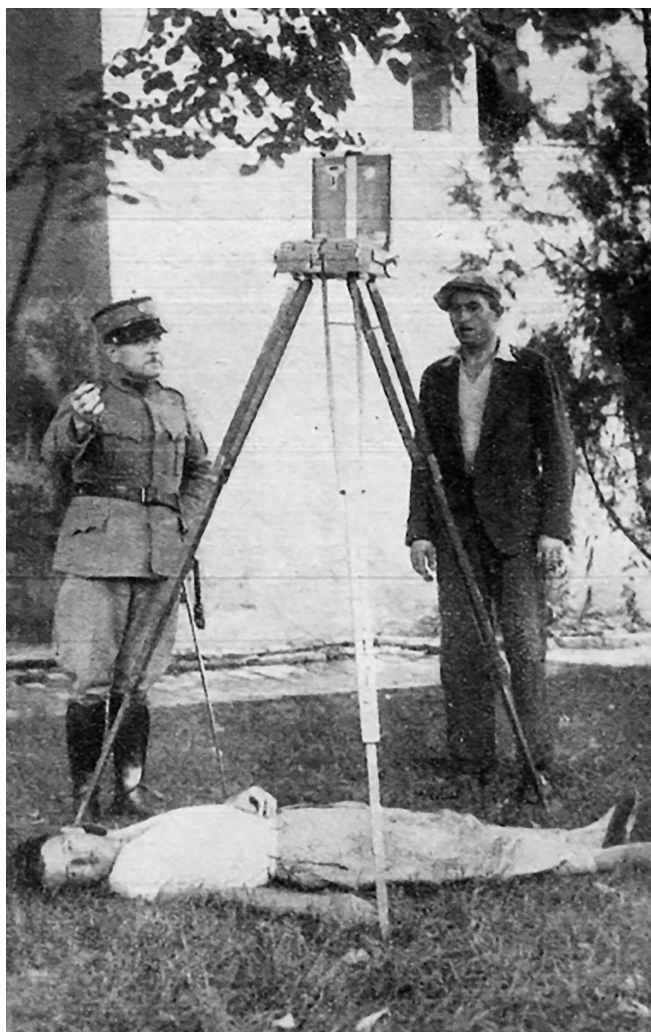

СА НАСТАВЕ, ШКОЛА МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА.

(Извор: Историјска збирка САНУ
14204_V_2f 57)

Програм је био прилагођен полицијским службеницима разних нивоа образовања. Наставни програм утврђен Уредбом о оснивању полицијске школе обухватао је 15 предмета: Кривично право, Кривични поступак, Закони, Полицијски уредбе и наредбе са њиховим применама, Опште политичко образовање, Практична вежбања из кривичног права и поступка, Практична познавања хемије и физике, Анатомија и хигијена, Судска медицина, Научна полиција, Идентификација и опис криваца, Криминологија и општа полицијска питања, Практична вежбања из техничке полиције, Практична вежбања из описа и идентификације, Специјална гимнастичка вежбања и Француски језик.⁶⁷

Током другог курса Рајс је поднео оставку, а на дужност директора Полицијске школе именован је инспектор К. Јовановић. Школа наставља са радом до фебруара 1923, када се по завршетку четвртог курса угасила. Вакуум настао престанком рада ове школе трајао је до 10. фебруара 1931, када почиње са радом Централна школа за полицијске извршне службенике, основана *Уредбом* министра унутрашњих дела. Први директор Школе био је начелник Одељења за државну заштиту Министарства унутрашњих послова Краљевине Југославије Бранко Жегарац. Седиште школе било је у Земуну, у Творничкој улици број 1. Комплекс који се састојао од једне главне двоспратне зграде и две помоћне зграде са двориштем, укупне површине 7.050m² откупљен је за потребе МУП-а од Српске земљорадничке задруге за 1.300.000 динара.⁶⁸ У овој школи се кроз курсеве успешно стручно оспособљавао полицијски кадар све до Априлског рата и капитулације Краљевине Југославије 1941.

ДЕМОНСТРАЦИЈА ТЕРЕНСКОГ ФОТОГРАФИСАЊА У ИСТРАЗИ УБИСТВА УПОТРЕБОМ БЕРТИЈОНОВЕ КАМЕРЕ.

(Извор: Трегубов и Андоновић, Криминална техника, Београд, 1935)

Са предратном праксом стручног усавршавања полицијских службеника у иностранству наставило се и у Краљевини СХС. На усавршавање криминалистичке технике у Лион, Брисел и Рим били су послати Владета Милићевић⁶⁹, Драгољуб Савић (инспектор Министарства унутрашњих послова), Живојин Симоновић⁷⁰ (саветник МУП-а) и Јован Савић⁷¹ (виши комесар у Скопљу). Савић је у Лиону једно време био асистент чувеног др Едмона Локара⁷². Симоновић је успешно завршио и свих седам семестара у Рајсовом Институту научно-техничке полиције у Лозани. Милићевић и Ђорђевић су завршили Високу школу научне полиције у Риму, смештену непосредно уз централни римски затвор *Ређина Чели*. Након Рима Ђорђевић се усавршавао на Институту у Лозани, а Милићевић је извесно време био асистент-волонтер код чувеног др Енрика Ферџа⁷³.

На иницијативу професора Правног факултета у Београду, др Михајла Чубинског⁷⁴ и др Томе Живановића⁷⁵, 1929. године је основан Криминалистички институт⁷⁶ Правног факултета. У њему су по различитим наставним плановима подучавани службеници кривичног правосуђа и полиције, свршени студенти и докторанди Правног факултета у областима криминалистике и криминалне политике. Криминалистички институт је имао теоријско-практични одсек (заједно са библиотеком и кабинетом управника налазио се у изнајмљеном стану на Топличиним венцу број 19) и експериментални одсек (који се налазио на Физиолошком институту Медицинског факултета). Експериментална истраживања вршена су у лабораторијама за криминалну технику, криминалну физиологију, криминалну психологију, за криминалну хемију, за

СЕРГЕЈ ТРЕГУБОВ (1866–1945). ПОЗНАТИ РУСКИ ПРАВНИК, ПРОФЕСОР КРИВИЧНОГ ПРАВА, КРИМИНАЛИСТА, ТАЈНИ САВЕТНИК, СЕНАТОР, ЈАВНА ЛИЧНОСТ. ДОПРИНЕО ЈЕ УРЕЂЕЊУ ТЕХНИЧКЕ ПОЛИЦИЈЕ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КРАЉЕВИНЕ СХС. БИО ЈЕ ЈЕДАН ОД ОСНИВАЧА И ПРОФЕСОРА КРИМИНАЛИСТИЧКОГ ИНСТИТУТА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ (1929) И САВЕТНИК У МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА.

микрофотографију и за рендгенологију и психотехнику. Опрема за Институт је купљена од средстава из немачких ратних репарација у вредности од 69.000 марака у злату. Највећи део инструмената стигао је у марту 1929. године из Немачке, а мањи део је 1929. и 1930. допремљен из Француске.⁷⁷

Да развој форензике у Србији има континуитет и резултате који нису остали незапажени показује и рецензија уџбеника *Криминална техника (научно-техничко истраживање криминалног дела)* Сергеја Трегубова⁷⁸ и Александра Андоновића од стране светски познатог криминалистичког стручњака и професора Бориса Брасола. Он је оценио да је Андоновић „поставио темеље научних, форензичких истраживања у Балканским земљама” и да је његова полицијско-техничка лабораторија једна од најбоље опремљених и вођених на европском континету.⁷⁹

8.

ПОСЛЕРАТНИ ПЕРИОД И САВРЕМЕНИ РАЗВОЈ

**ПРИБОР ЗА ПРОНАЛАЖЕЊЕ
И ПРИКУПЉАЊЕ ОТИСАКА
ПРСТИЈУ НА МЕСТУ
ПРЕСТУПА.**

(Извор: Музеј МУП-а
Републике Србије у оснивању)

У периоду након Другог светског рата криминалистичке истраге је непосредно водило тужилаштво. На нивоу република, републички јавни тужиоци су инсистирали да се борба против криминалитета постави на научне основе. Претпостављало се да би такав приступ довео до праведнијег и хуманијег поступка. С обзиром да јавно тужилаштво није било укључено у истраге, а истражно судство није располагало довољним кадром, терет истраге је пао на службу унутрашњих послова. Треба напоменути да нису сви републички центри били у истом положају по питању кадрова и опреме. Београд је предњачио, али је због престоничке улоге имао проблем услед мобилисања кадрова у савезне органе, поготово државне безбедности. Наслеђени апарат Техничке полиције у Београду је 1946. преименован у Биро за криминалистичку технику, о чијем су оснивању подаци још увек недоступни за јавност. Биро је 1973. године прерастао у Одељење криминалистичке технике Републичког секретаријата унутрашњих послова, смештено у просторијама Више школе унутрашњих послова у Земуну. Одлуком Међурејубличке комисије 1979. су формиран републички криминалистичко-технички центри при републичким секретаријатима унутрашњих послова (РСУП). У периоду након 1946. године, форензика у Србији и Југославији је пратила светске трендове. Уводе се и модерне технологије као што су препознавање гласа, полиграфско тестирање и анализе антитета.

Специфичности друштвеног развоја након рата одразиле су се и на криминалистичку службу, а самим тим и на криминалистичку технику. Образовање и обука кадрова, као и припрема и издавање уџбеника, били су приоритети, али је њихова реализација морала да сачека доношење системског решења – оснивање редовних образовних институција. Криминалистички техничари су обучавани кроз курсеве на Криминалистичком институту и кроз праксу. У условима убрзаног технолошког развоја потреба за кадровима способним да се носе са сложенешћу и обимом посла постала је очигледна. На предлог министра унутрашњих послова,

УЛАЗ У ЗГРАДУ ПОЛИЦИЈСКЕ АКАДЕМИЈЕ – НА БАЊИЦИ У БЕОГРАДУ. (ЗГРАДА ЈЕ СРУШЕНА У БОМБАРДОВАЊУ 1999. ГОДИНЕ)

Влада Федеративне Народне Републике Југославије је 30. августа 1948. године донела Уредбу о оснивању и делокругу рада Више школе Министарства унутрашњих послова ФНРЈ. Основни задатак Школе са седиштем у Београду, било је образовање стручних, квалификованих кадрова. Школа је имала три одсека и по правилу је трајала три семестра. Наставу у Школи су похађали службеници ресора унутрашњих послова административне и криминалистичке струке, као и припадници Народне милиције, који су свршили гимназију и положили виши течајни испит.

Уредбом од 18. октобра 1952. године Виша школа МУП-а ФНРЈ постала је Виша школа за унутрашњу управу, која је радила све до 1964. године. Школа је имала различите помоћне наставне установе – институте, кабинете, лабораторије, музеј, библиотеку и простор за практичне вежбе. Настава у њој трајала је четири семестра, а могли су је похађати само службеници ресора унутрашњих послова и официри Народне милиције са потпуном средњом школом, који су у служби у ресору унутрашњих послова провели најмање годину дана. Након дипломирања, студенти Више школе за унутрашњу управу стицали су вишу стручну спрему и имали су право уписа на Правни факултет.

Пракса је показала да је ресору унутрашњих послова био потребан и сопствени средњошколски кадар који би вршио службу, али и настављао школовање након усвојених основних стручних знања и вештина. Сходно томе, Законом о Средњој школи унутрашњих послова, који је Скупштина Социјалистичке Републике Србије донела 12. јула 1967. године, основана је Средња школа унутрашњих послова *Пане Ђукић* са седиштем у Сремској Каменици.

Децентрализација државне управе довела је и до децентрализације полицијског школства. Након престанка рада Више школе МУП-а СФРЈ 1964. године, једина школа тог ранга опстала је у Загребу. образовање нових кадрова више стручне спреме у Србији је видно стагнирало, па је Скупштина Социјалистичке Републи-

ке Србије 13. јула 1972. године донела Закон о Вишој школи унутрашњих послова, уважавајући кадровске проблеме и потребе службе унутрашњих послова.

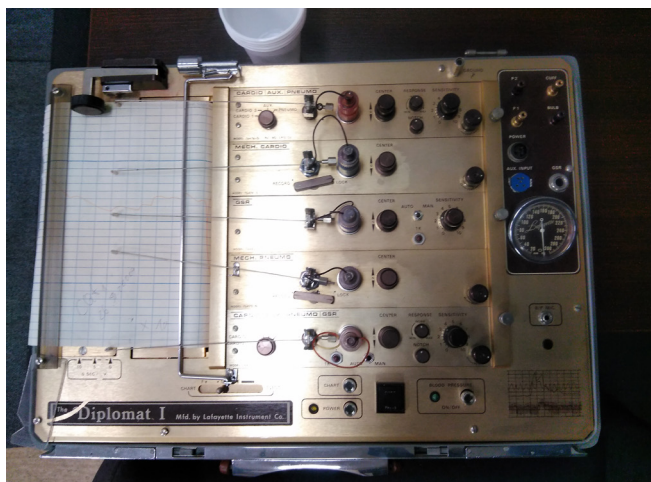
Виша школа унутрашњих послова почела је са радом 18. октобра 1972, а већ следеће године из штампе је изашао први уџбеник у издању Школе – *Криминалистичка техника* аутора Каменка Јовановића. У оквиру богате издавачке делатности Више школе у наредном периоду, треба поменути и значајне уџбенике: *Криминалистичка техника* Властимира Митровића из 1988. и *Криминалистика - техника* Властимира Митровића и Љубинке Ступар из 2002. године. Студије у Вишој школи трајале су четири, односно од 1977. године, пет семестара.

Након друштвених промена 2000. године, реформисано је целокупно полицијско школство, а самим тим и Виша школа унутрашњих послова. Од свог оснивања до 2006. године, када је одлуком Владе Републике Србије интегрисана са Полицијском академијом у Криминалистичко-полицијску академију, Виша школа унутрашњих послова је одшколовала више од 6.000 правника. Тако је оспособљена окосница професионалног и стручног кадра Министарства унутрашњих послова која се школовала по осавремењеним плановима како теоријске, тако и практичне наставе.

Поред вишег школства, било је потребно утемељити и високо школство које би обезбедило услове за научни рад и даље стручно усавршавање. Законом о Полицијској академији, који је 30. јуна 1993. године донела Скупштина Републике Србије, основана је Полицијска академија као високошколска установа специјализована за обављање образовно-научне делатности од значаја за безбедност и полицијске послове. Полицијска академија, која је почела је са радом 1. октобра 1993. године, у оквиру своје издавачке делатности издала је два уџбеника из области криминалистичке технике: *Криминалистика – техника* Радојице Максимовића и Угљеше Тодорића из 1995. године и *Криминалистичка техника* Радојице Максимовића из 2000. године.

ЗГРАДА НЕКАДАШЊЕ ВИШЕ ШКОЛЕ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА, ЗАТИМ КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКЕ АКАДЕМИЈЕ, А ДАНАС КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА, У УЛИЦИ ЦАРА ДУШАНА БРОЈ 196 У ЗЕМУНУ.

АНАЛОГНИ ПОЛИГРАФ LAFAYETTE DIPLOMAT. БИО ЈЕ У УПОТРЕБИ ОД ПОЧЕТКА 80-ИХ ДО 1997. ГОДИНЕ КАДА СЕ ПРЕШЛО НА ДИГИТАЛНУ ТЕХНИКУ.

(Извор: Музеј МУП-а Републике Србије у оснивању)

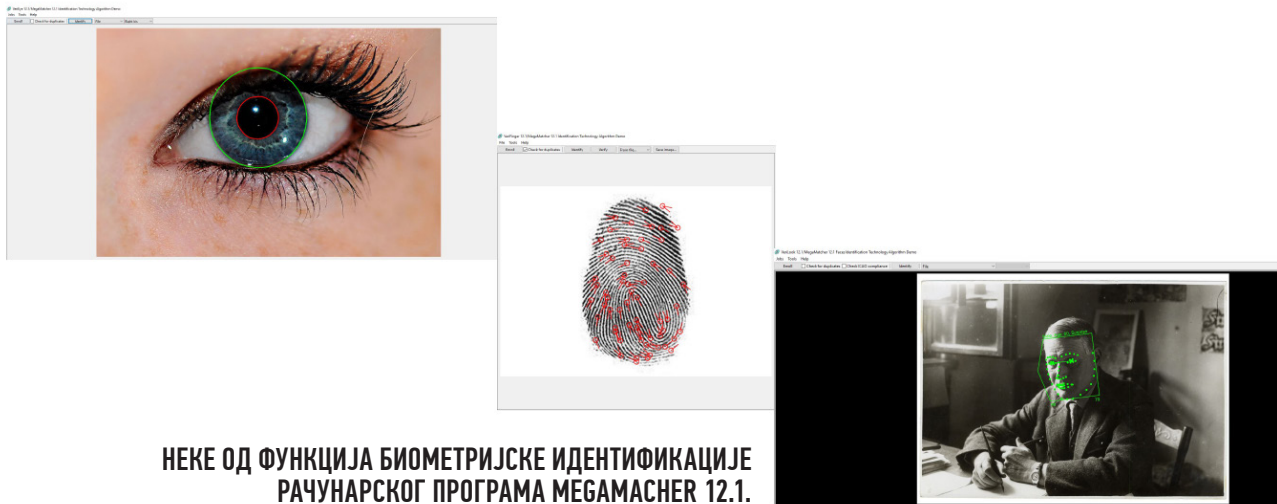
У НАТО бомбардовању Савезне Републике Југославије 1999. године уништени су објекти које је Полицијска академија користила. Од тада па све до интеграције са Вишом школом унутрашњих послова у Криминалистичко-полицијску академију 2006. године, њен рад се одвијао на неколико локација – у хотелу Н, у Војној гимназији и у Војној академији.

Криминалистичко-полицијска академија почела је са радом 2. октобра 2006. године у објектима бивше Више школе унутрашњих послова у Улици цара Душана број 196 у Земуну. Пратећи трендове савременог развоја, 2013. године је објављено електронско издање уџбеника *Криминалистичка техника* ауторке Љиљане Машковић (на CDROM-у).

Развој базичних научних дисциплина и техника чија сазнања примењује криминалистика (као матична научна дисциплина) довео је до потребе за даљим унапређивањем и развојем Академије. Због тога је Влада Републике Србије 7. марта 2014. године донела Одлуку

о оснивању Криминалистичко-полицијског универзитета за потребе полицијског образовања. Криминалистичко-полицијска академија 2018. године прераста у Криминалистичко-полицијски универзитет. У саставу Универзитета постоје три департмана: Департман криминалистике, Департман информатике и рачунарства и Департман форензичког инжењерства. Почетак рада Универзитета обележава даљи развој високог образовања и усавршавања стручног кадра који је специјализован за криминалистичко-полицијске и безбедносне послове.

На темељима криминалистичке технике, коју је поставио др Арчибалд Рајс са својим сарадницима, Криминалистичко-технички центар РСУП-а Србије је 2005. постао Национални криминалистичко-технички центар (НКТЦ). НКТЦ 2020. године мења име у Национални центар за криминалистичку форензику (НЦКФ) и ради под окриљем Управе криминалистичке полиције (УКП) Дирекције полиције и суштински представља референтну установу у земљи за послове криминалистичке технике.

**НЕКЕ ОД ФУНКЦИЈА БИОМЕТРИЈСКЕ ИДЕНТИФИКАЦИЈЕ
РАЧУНАРСКОГ ПРОГРАМА МЕГАМАСНЕР 12.1.
ПРЕПОЗНАВАЊЕ ДУЖИЦЕ ОКА, ПРЕПОЗНАВАЊЕ ОТИСАКА
ПРСТИЈУ И ПРЕПОЗНАВАЊЕ ЛИЦА.**

(Извор: Принт скринови)

За његов рад уско је везан савремени развој форензике у Србији. НЦКФ је 2005. запошљавао свега тридесетак стручњака, а данас је њихов број нарастао на око 130, што говори о константном порасту обима форензичког посла.

Основни задатак НЦКФ-а је да се бави форензичким вештачењима, како на месту извршења злочина, тако и у лабораторијама. Лабораторије НЦКФ-а налазе се у Београду, у Улици кнеза Милоша број 103, у Полицијској управи за Град Београд, као и у форензичким центрима у Новом Саду и Нишу. У лабораторијама се обрађују трагови и предмети који би могли да помогну у откривању починилаца и расветљавању кривичних дела, као и трагови који припадају осумњиченом или имају неке друге везе са случајем.

Подаци за 2017. говоре да је НКТЦ просечно учествовао у око 16.000 предмета годишње, различитих по карактеру и сложености, по врсти и обиму ангажовања људства, опреме и материјално-техничких средстава. Уласком у информатичку еру деведесетих година 20. века форензика је у свету, па и у Србији, наставила убрзано да напредује. Од 2000. године НКТЦ се развија и шири кадровску и технолошку базу, покреће међународну сарадњу и бројне иницијативе, те захваљујући континуираном развоју, успешно иде у корак са форензичким центрима у Европи, како по броју и врсти, тако и по нивоу и квалитету вештачења.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДНК АНАЛИЗУ И ВОЂЕЊЕ БАЗЕ ДНК ПРОФИЛА, НКТЦ.

(Извор: arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/ukp.nsf/odeljenje_za_dnk_analizu.h)

Ипак, још увек је видан недостатак савремених апарата и опреме, а нарочито недостатак кадрова. Захваљујући међународној сарадњи, а делом и домаћим средствима, у НКТЦ од 2007. постоји ДНК лабораторија, једна од најсавременијих у Европи.

Паралелно се развија и регионална мрежа центара. Основане су и лабораторија за вештачење гласа – такозвану аудио-форензику, као и токсиколошка лабораторија.

Савремени развој форензике можемо пратити као паралелни ток савременог развоја информатике. Читав спектар форензичких дисциплина је током последњих деценија доживео огроман напредак управо захваљујући примени нових информационих технологија. Развој и приступачност база података као и експлозивни раст телекомуникација и интернета мењају велики број човекових активности, па тако и форензику. Напушта се аналогни приступ у прикупљању, обради, анализи, чувању и размени података. Развој дигиталне фотографије и видеотехнике пружа нове могућности, али и нове изазове. Паралелно се јављају и нови видови криминала – високотехнолошки криминал постаје видно заступљен у свим светским статистикама. То доводи до развоја нових дисциплина, па дигитална форензика⁸¹ добија на значају. Развијају се нови алгоритми⁸² који служе за препознавање лица по различитим основама – по кретању, по особинама лица и по емоционалном стању. Али и традиционалне технике доживљавају нову младост, па тако на пример, дактилоскопија улази у сасвим нову фазу развоја. Формирање база података отисака прстију није само пуко копирање старих аналогних архива, већ се подаци уз помоћ савремених математичких алгоритама претварају у јединствене бројеве који повратним процесом дају логички читљиву матрицу. Све ово значајно убрзава претрагу у базама података и скраћује време потребно за приступ и размену података.

Наравно, „холивудизација” форензике код становништва, а делом и код власти, ствара очекивања која понекад нису реална. Ипак, развој науке и технологије је снажан мотив који иде у прилог веровању да све што данас сањамо сутра може постати реалност.

9.

ИЗАЗОВИ БУДУЋНОСТИ

Убрзани информатичко-технолошки раст, као и развој у многим другим наукама и технологијама, омогућили су до сада неслућене брзине и обим приступа, прикупљања, складиштења и обраде података. Поменути развој дигиталне фотографије и видеа, као и моћних алгоритама за препознавање индивидуалних особина популације у реалном времену на видео-снимцима, заједно са могућношћу праћења емоционалног стања појединаца и група, као и њиховог кретања, уз развој ДНК анализа не могу а да нас не доведу у ситуацију да се запитамо: Да ли све то може да се злоупотреби и отме контроли? Није ли лична слобода вреднија од страха за безбедност? Ко и на који начин користи ове податке и да ли и до које мере има право на то? Одговори на ова и многа друга питања још увек су непознати.

Новe технологије поред својих неоспорних благодети управо својом доступношћу отварају и путеве ка лакој залажењу у човекову интиму. Забринутост је присутна, а нови постојећи и будући правни оквири тек треба да докажу своју делотворност у изналажењу равнотеже између заштите људских права и заштите од криминалитета. Без обзира на отворена питања, значај нових технологија за квалитет живота људи је неспорив. Он је видан и у форензици, а преко форензике и у заштити права грађана, поготово оног исконског права на правду и праведну пресуду. А форензика по својој суштини управо томе и служи.

10. НАПОМЕНЕ

1. **Марко Витрувије Полион** (Marcus Vitruvius Pollio, 80–70. п. н. е. – нешто након 15. п. н. е) помиње овај догађај у свом делу *De architectura*.
2. **Архимед** (Ἀρχιμήδης, 287. п. н. е. – 212. п. н. е.) био је старогрчки математичар, физичар и астроном из Сиракузе на Сицилији.
3. Подела научних грана према препоруци OECD-а.
4. **Сунг Цу** (宋慈; 1186–1249) је био кинески лекар, судија и писац из времена Јужне Сунг династије. Бавио се „форензичком науком”. Био је први познати антрополог. Написао је револуционарну књигу под насловом *Сакупљени случајеви исправљене неправде* (Кси Јуан Ји Лу).
5. **Француска револуција** (1789—1799) је била важан догађај за историју Француске, Европе и западне цивилизације уопште. У том периоду, република је заменила апсолутистичку монархију, а Римокатоличка црква је била приморана да изврши радикалну реорганизацију. Револуција се сматра главном прекретницом у историји Запада – од времена апсолутизма и аристократије до доба грађанства као покретачке политичке снаге.
6. **Токсикологија** (грч. τοξίνη – отров и λόγος – предмет изучавања) је наука о неповољним утицајима хемикалија и отрова на живе организме. Проучава симптоме, механизме, лечење и откривање биолошког тровања — посебно тровања људи.
7. **Антропологија** (грч. ἄνθρωπος – човек) је наука која проучава људске сличности и различитости, укључујући и порекло људи, њихове обичаје, веровања и друге друштвене и културне форме. Антропологија је збирни назив за дисциплине које проучавају људска бића из биолошке, друштвене и лингвистичке перспективе.
8. **Фотографија** је медиј добијен деловањем светлости на површину која је осетљива на светлост. Фотографија може постојати у физичком облику (на папиру, стаклу, лиму и тако даље) или у електронском облику (на заслону, пројектовањем на одређену подлогу и слично). Истим називом се означавају техничка делатност и уметничка дисциплина.
9. **Статистика** је област математике која се бави сакупљањем, анализом, интерпретацијом, објашњавањем и презентацијом података. Примењује се у широком спектру научних дисциплина.
10. **Телеграф** (грч. τῆλε – далек, удаљен и γράφειν – писати) представља уређај или систем за преносење порука на даљину помоћу посебног система сигнала. Техника преноса зове се телеграфија. Године 1837. Семјуел Морзе је извео први успешан експеримент са електромагнетским телеграфом. Управо на електромагнетски телеграф се и мисли када се данас говори о телеграфу. Као средство за преносење сигнала је коришћена бакарна жица. У Србији, први електромагнетски телеграф је пуштен у рад 1855. Исте године је формирана и посебна пандурска служба за чување телеграфских стубова.
11. **Телефон** (грч. τῆλε – далек, удаљен и φωνή – звук) је уређај за комуникацију који прима и преноси звук на даљину (углавном људски глас). У основи телефон ради тако што преноси електрични сигнал преко сложеног система телефонских мрежа који дозвољава комуникацију скоро било којег корисника телефона са било којим другим.

12. **Балистика** је наука о кретању пројектила под дејством погонског пуњења. Дели се на унутрашњу и спољну балистику.
13. **Џејмс Марш** (James Marsh, 1794–1846) је био британски форензички хемичар који је изумео такозвани Маршов тест за откривање арсена.
14. **Маршов тест** је високо осетљива метода у откривању арсена, посебно корисна у области форензичке токсикологије када је арсен коришћен као отров. Развио га је хемичар Џејмс Марш и први пут објавио 1836. године.
15. **Кривични поступак** је поступак по кривичном закону. Иако се кривични поступак прилично разликује у зависности од јурисдикције, поступак обично започиње формалном кривичном пријавом. Води се против лица којем се суди било да је оно на слободи или у затвору, а резултат осуђујућом или ослобађајућом пресудом окривљеног.
16. **Жан Серве Стас** (Jean Servais Stas, 1813–1891) је био белгијски аналитички хемичар који је учествовао у откривању тежине угљеника.
17. **Александар Лакасањ** (Alexandre Lacassagne, 1843–1924) је био француски лекар и криминолог родом из Каора. Био је оснивач Криминолошке школе Лакасањ са седиштем у Лиону, која је била главни ривал италијанске Ломбросове криминолошке школе.
18. **Алфонс Бертијон** (Alphonse Bertillon, 1853–1914) је био француски полицајац и биометричар познат као пионир у коришћењу антрополошких техника антропометрије (касније познате као „бертијонажа“) као система идентификације људи. Антропометрија се сматра првим научним системом који је полиција користила у сврху идентификовања и креирања кривичних досијеа, па се Бертијон сматра једним од пионира форензике. Бертијон је познат и као проналазач полицијске фотографије, односно фотографисања злочинаца из неколико перспектива у сврху њихове идентификације.
19. **Алфред Драјфус** (Alfred Dreyfus, 1859–1935) је био официр француске војске, најпознатији по томе што је био у центру афере Драјфус. Без ваљаних доказа је осуђен на доживотну робију, али је после великог негодовања јавности и ангажованог иступа писца Емила Золе поступак поновљен 1898. године. Казна му је умањена на 10 година робије, да би 1906. у новом поновљеном поступку докази били компромитовани форензичком анализом и откривен је прави кривац, па је Драјфус рехабилитован.
20. **Паул Језерих** (Paul Jeserich, 1854–1927) је био немачки хемичар и пионир на пољу трагова крви. Био је углавном активан на пољу форензике, посебно биолошких трагова и балистике. Један је од првих научника који је микрофотографијом исправно доделио испалењени метак оружју.
21. **Георг Поп** (Georg Pop, 1861–1943) је био немачки хемичар и универзитетски професор у Франкфурту. Поп је био један од оснивача микроскопске и научне криминалистике, а тиме и модерне судске медицине на Универзитету Јохан Волфанг Гете у Франкфурту на Мајни.
22. **Рашид ал-Дин Хамадани** (رشیدالدین حامدانی, 1247–1318) је био државник, историчар и лекар у монголској Персији.
23. **Јохан Кристоф Андреас Мајер** (Johann Christoph Andreas Mayer, 1747–1801), био је немачки анатом. Мајер је радио у Берлину, а касније у Франкфурту. Био је први Европљанин који је 1788. године препознао да су отисци прстију јединствени за сваког појединца.
24. **Јан Евангелиста Пуркиње** (Jan Evangelista Purkyně, 1787–1869) био је чешки анатом и физиолог. Године 1839. сковао је термин „протоплазма“ за течну супстанцу ћелије. Био је један од најпознатијих научника свог времена. Био је толико познат да када су му људи изван Европе писали писма, било је довољно да као адресу само наведу „Purkyně, Europe“.
25. **Томас Бел** (Thomas Bell, 1792–1880) је био енглески зоолог, хирург и писац.

26. **Ерхард Фридрих Лојхс** (Erhard Friedrich Leuchs, 1800–1837) је био немачки уредник и пољопривредни писац. Године 1820. преузео је уређивање комерцијалних новина у Нирибергу. Самостално је изучавао природне и пољопривредне науке.
27. Inman and Rudin, *The Principles and Practice of Criminalistics*, Boca Raton, 2001, 329–343.
28. **Џон Дејви** (John Davy, 1790–1868) је био корншки лекар и хемичар аматер. Током своје каријере, Дејви је открио фосген, силицијум-тетрафлуорид и закључио да је хлор елемент.
29. Више у: Невенка Кнежевић-Лукић, *Настанак и развој научно-техничке полиције у Србији (1904-1941)*, докторска дисертација у рукопису, Универзитет у Београду, 2019.
30. **Антропометрија** је метод мерења морфолошких карактеристика људског тела и његових сегмената. Коришћена је у форензици за утврђивање идентитета.
31. **Дактилоскопија** (грч. δάκτυλος – прст и σκοπέω- гледати, што би у грубом преводу значило гледати у прст) је дисциплина форензичке технике која се бави проучавањем папиларних линија, формираних у различитим облицима на јагодицама и зглобовима прстију, длановима и стопалима у циљу идентификације и доказивања идентитета живих и умрлих особа, као и починилаца кривичних дела на основу трагова папиларних линија.
32. Ричард Бах Јенсен (Richard Bach Jensen), „The International Anti-Anarchist Conference of 1898 at the Origins of Interpol”, *Journal of Contemporary History*, No 2/1981, 322–323.
33. **Ђириш** – обућарски лепак који се прави укувавањем брашна у кипућу воду. Услед дугог стајања би прокисао, добијао непријатан мирис и постајао отрован.
34. Преузето дана 16. 2. 2021, <https://ihtm.bg.ac.rs/rs/o-нама-историја>.
35. *Ibid.*
36. **Павле Илић** (1810–1874), родом из Великог Бечкерека (данашњи Зрењанин), био је први државни стипендиста-фармацеут, којем је кнез Милош дао стипендију да доврши студије у Пешти, а затим и сто талира да подигне диплому, уз обавезу да се врати у Србију кад заврши студије. Павле Илић се као магистар фармације вратио у земљу 1835. и ставио се у службу кнезу. Он је од кнеза добио задатак да изврши све припремне радње за отварање апотеке у Крагујевцу. Године 1859. је постављен за управника Државне хемијске лабораторије.
37. Поред хемијско-судских и санитарских анализа, које су обухватале анализе унутрашњих органа, крвних мрља, мрља од сперме, лекова, отрова, воде за пиће, хране, зачина, у лабораторији су испитивани и пољопривредни производи, земља, тканине, боје, уља, руде, метали, легуре, угаљ, парафински шкриљци, вода за индустријску употребу, воштане свеће, хартија, запаљиви предмети, лажни новац и друго.
38. Преузето 16. 2. 2021, <https://kultura.rs/objekat/372-државна-хемијска-лабораторија>.
39. Преузето 16. 2. 2021, <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/savslo/Predavanja%20Pravni%20fakultet%20.pdf>.
40. **Др Карло Пацек** (1807–1876) је био лекар словачког порекла рођен у Мезеберењу у Угарској. У Србију је дошао 1833. године. Био је лични и дворски лекар кнеза Милоша Обреновића, касније и кнеза Михаила и кнеза Милана Обреновића и један од организатора војног и цивилног санитета у Србији.
41. **Емерих Линденмајер** (1806–1893) рођен је у Ораовици у Аустрији. За лекара је промовисан у Пешти 1832, а у Србију је дошао 1835. Најпре је био лекар Подринско-савске команде са седиштем у Шапцу, од 1837. лекар Војне болнице у Београду, затим од 1839. гардијски лекар у Крагујевцу и најзад од 1845. начелник Санитетског одељења Министарства унутрашњих дела. Радио је на организовању војних болница и карантинске службе, као и подизању и уређењу бања у Србији. Увео је обавезу хемијских анализа у случајевима тровања. Умро је 1893. у Београду.

42. **Аћим Медовић** (Joachim Medowic, 1815–1893) је био лекар и писац, први председник Српског лекарског друштва, секретар Санитетског одељења у Попечитељству унутрашњих дела, физикус Пожаревачког округа и професор судске медицине на Великој школи у Београду.
43. **Милан Јовановић Морски** (1834–1896) био је српски лекар, члан Српске краљевске академије, књижевник и национални радник, светски путник и путописац. Због честих поморских путовања (као бродски лекар за путнике) на исток и у Индију прозван је „Морски“ и „Бомбајац“. Објавио је много стручних и популарних књига, позоришних дела и путописа. У Србији је био редовни члан Одсека јестаственичког, математичарског и Одсека уметничког Српског ученог друштва, као и секретар Српског лекарског друштва.
44. **Просектура**, установа при градским и државним болницама за практично решавање задатака из области патолошке анатомије. Основана је у Србији у склопу Опште државне болнице. (*Српске новине* бр. 80, год. XLIX, Београд, 10. април 1881, 1–50).
45. **Едуард Михел** (1864–1915) је био је српски лекар и патолог чешког порекла, референт за јавну хигијену при Санитетском одељењу Министарства унутрашњих дела, редовни члан Главног санитетског савета Краљевине Србије, један од иницијатора оснивања Медицинског факултета у Београду, члан Комисије за полагање испита за физикусе, члан Српског лекарског друштва и као војни лекар, учесник у балканским ратовима и Првом светском рату.
46. **Ханс Кундрат** (Hans Kundrat, 1845–1893) је био аустријски патолог рођен у Бечу.
47. **Едуард фон Хофман** (Eduard von Hofmann, 1837–1897) био је аустријски лекар, родом из Прага. Био је пионир модерне форензичке патологије. Године 1875. постао је професор судске медицине на Универзитету у Бечу.
48. **Пол Иполит Бруардел** (Paul Camille Hippolyte Brouardel, 1837–1906) био је француски патолог, хигијеничар и члан Медицинске академије. Доајен француске судске медицине. Од 1884. до 1904. био је председник Саветодавног комитета за хигијену, а 1899. изабран је за председника Француског удружења за унапређење науке.
49. **Др Милован Миловановић** (Неготин, 1884. – Београд, 1948) био је српски лекар, редовни члан Српског лекарског друштва, професор судске медицине на Медицинском факултету и декан факултета у школској 1943/44. години, као и предавач судске медицине на Правном факултету у Београду.
50. **Медицински факултет у Београду** је члан Универзитета у Београду. Свечано је отворен 9. децембра 1920. године, говором професора Милана Јовановића Батута у свечаној сали Универзитета. Након тога је приступним предавањем др Ника Миљанића, професора анатомије, означен почетак наставе на Факултету.
51. По наредби кнеза Михаила Влада Кнежевине Србије 19. марта 1862. године доноси Правила за попис људства, имовине и прихода за порез по имућности.
52. **Пенални систем** је затворски систем, односно систем ограничења слободе кретања и дејства.
53. **Ђорђе А. Генчић** (Велики Извор, Зајечар, 1861. – Београд, 1938) је био индустријалац, власник рудника, министар унутрашњих послова у време краља Александра Обреновића, политички „вођа“ завере против краља Александра и градоначелник Ниша (1894–1899).
54. Распис број 26248 од 10. 12. 1899. министра унутрашњих дела Ђорђа Генчића свим начелствима округа, ИАБ-1-1899-2119-259.
55. Часопис је основао новинар Наум Димитријевић као стручно гласило за све полицијске органе. Први број *Гласника* изашао је 9. августа 1897. године.
56. Народна скупштина је усвојила, а краљ Петар I потписао 20. децембра 1904./2. јануара 1905. године (*Српске новине*, бр. 278 од 21 децембра 1904, 1.).

57. **Душан Алимпић** (Барић, 15. јун 1873. – Београд, 5. октобар 1930) је био правник, писар, члан и управник града Београда, инспектор и начелник Министарства унутрашњих дела, као и шеф Антропометријско-полицијског одељења које је основано његовим настојањем.
58. **Иван Вучетић** (Juan Vucetich Kovacevich, Хвар, 20. јул 1858. – Долорес, 25. јануар 1925) је био аргентински антрополог, полицијски инспектор и проналазач.
59. Simon A. Cole, *Suspect Identities: A History of Fingerprinting and Criminal Identification*, Cambridge, 2001, 128–129.
60. **Едвард Ричард Хенри** (Sir Edward Richard Henry, 1st Baronet, 1850–1931) је био повереник Метрополитен полиције од 1903. до 1918. године. Хенри је најпознатији као изумитељ „Хенри“ система за класификацију отисака прстију.
61. **Александар Ј. Андоновић** (Ваљево, 1881 – Београд, 1942) је био правник, полицијски службеник и дугогодишњи шеф Техничке полиције.
62. **Родолф Арчибалд Рајс** (Rudolph Archibald Reiss, Хаузах, Баден, 8. јул 1875. – Београд, 8. август 1929) је био швајцарски форензичар, публициста, доктор хемије и професор на Универзитету у Лозани. Истакао се као криминолог радом на истраживању злочина над српским становништвом у време Првог светског рата. Његовом заслугом је 1. септембра 1909. основан Институт научно-техничке полиције као посебна секција Правног факултета Универзитета у Лозани.
63. „Comment les Austro-Hongrois ont fait la guerre en Serbie: observations directes d'un neutre“ (1915). Објављено у Француској у тиражу од 80.000 примерака.
64. Нина Капетановић, „25 година рада Техничке полиције, ‘Полицијског гласника’ и Александра Андоновића“, Правда, бр. 50 од 22. фебруара 1930.
65. Полиција, бр. 1-2/1922, 53-55.
66. Ivana Krstić-Mistrizdelović, „Archibald Reiss and the first Police School in Belgrade“, in: *Archibald Reiss Days*, Belgrade, 2011, 165–171.
67. *Ibid.*
68. Невенка Кнежевић-Лукић, Настанак и развој научно-техничке полиције у Србији (1904-1941), докторска дисертација у рукопису, Универзитет у Београду, 2019, 243.
69. **Владета Милићевић** (Самаила, 1898. – Београд, 1969) је био српски обавештајцац, дипломата и политичар који се истакао у борби против усташке емиграције између два светска рата.
70. **Живојин Симоновић** (Београд, 1889. – Београд, 1952). Каријеру у државној служби започео је 1908. као писар у Народној скупштини. Од 1910. до 1914. чиновник Пресбириа, Државног Савета, Министарства унутрашњих послова; током Првог светског рата чиновник у конзулатима у Солуну и Атини, комесар пристаништа на Крфу (1917) и чиновник српског посланства у Риму. Од 1919. радио је у Антропометријском одељењу. Године 1920. постаје секретар Министарства унутрашњих послова и уредник *Полицијског гласника*. Један је од утемељивача Техничке полиције и прве полицијске школе 1921. Године 1924. основао је приватни полицијски биро *Безбедност*. Од 1929. је поново радио у МУП-у као шеф одсека, потом саветник, а 1936. је изабран за једног од потпредседника Међународне комисије криминалне полиције. Кратко је био управник града Београда (9. 2. 1939. – 20. 4. 1939), потом помоћник бана Зетске, а затим Моравске бановине. Пензионисан је у марту 1941. као помоћник министра унутрашњих послова. Током Другог светског рата одбио је да се активира и укључи у рад домаће управе, те му је обустављена пензија. Од ослобођења земље радио је у Министарству унутрашњих послова као криминалистички стручњак до пензионисања 1951. Преминуо је 11. августа 1952. у Београду. Усавршавао се у Отоленгијевој школи у Риму и у Рајсовом Институту у Лозани и у часопису *Полиција* је писао о италијанској и француској полицији.

71. **Јован Савић** је био свршени правник, а од 1941. године био је шеф Одељења техничке полиције у звању полицијског саветника.
72. **Едмон Локар** (Edmond Locard, 1877–1966) је био француски криминолог и пионир форензичке науке, који је постао познат као „Шерлок Холмс из Француске“. Формулисао је основни принцип форензичке науке: „Сваки контакт оставља траг“. Ово је постало познато као Локаров принцип размене.
73. **Енрико Ферри** (Enrico Ferri, 1856–1929) био је италијански криминолог и политичар. Од 1884. био је професор кривичног права на универзитетима у Италији. Од 1886. је био члан италијанског парламента. Године 1919. био је на челу комисије за израду нацрта кривичног законика, чије су многе одредбе биле укључене у фашистички италијански кривични закон из 1930. Дао је значајан допринос развоју идеја позитивистичке школе криминологије.
74. **Михаило П. Чубински** (Михаило Па́влович Чубинський 1871–1943) је био правник, специјалиста за кривично право и криминолог, представник социолошке школе у кривичном праву и криминологији. Као ванредни професор на Универзитету у Београду држао је курс из кривичне политике. У исто време радио је у Сталном законодавном већу при Министарству правде Краљевине СХС, а касније је радио у комисији за израду новог кривичног законика. Од 1922. био је на месту редовног професора на Катедри за кривично право, огранку Универзитета у Београду, смештеном у Суботици. Године 1925, уз помоћ Чубинског, у Београду су основани Институт за криминологију и музеј. Током овог периода Чубински је припремио и објавио дела *Задачи обједињавања кривичног законика* (1921), *Нове реформе правосуђа* (1924) и *Настава о кривичним наукама и потреба за новим институцијама* (1924). Заједно са српским кривичарем Томом Живановићем, М. Чубински је развио нацрт Кривичног законика Краљевине СХС 1929. године.
75. **Тома Живановић** (Параћин, 6/18. фебруар 1884. – Београд, 31. март 1971) је био професор Правног факултета у Београду, теоретичар кривичног права и правни филозоф, познат по увођењу трипартитног система у кривичном праву (кривично дело – кривица – казна), који је допринео објективизовању кривичног права. Учествовао је у оснивању Криминалистичког института на Правном факултету у Београду 1929. године.
76. На иницијативу професора Михаила Чубинског 1929. је основан Криминалистички институт Правног факултета у Београду. Институт је имао за циљ научно испитивање криминалитета, стручно усавршавање и образовање запослених у судству и полицији.
77. Иван Јанковић, „Криминалистички институт Правног факултета у Београду, 1927-1945“, Правни записи, бр.2/2015, 326–346.
78. **Сергеј Трегубов** (Санкт Петербург, 24. октобар 1866. – Биркенсвердер, у близини Берлина, 29. јул 1945). Познати руски правник, професор кривичног права, криминалиста, тајни саветник, сенатор и јавна личност. Године 1910. послат је у Берлин, Дрезден и Лозану ради упознавања са уређењем њихових дактилоскопских бироа, а 1911. је предводио групу службеника судског одељења руског министарства правде који су током јула и августа у Лозани похађали Рајсов курс научне полиције. На Александровској војно-правној академији је захваљујући њему 1912. установљена лабораторија за форензичке експертизе чији је шеф био његов колега Потапов. После евакуације Крима 1920. настанио се у Београду. Допринео је уређењу Техничке полиције Министарства унутрашњих послова Краљевине СХС. Био је један од оснивача и професора Криминалистичког института Правног факултета у Београду (1929) и саветник у Министарству унутрашњих послова. Као делегат из Југославије учествовао је на Међународним конгресима криминалиста.
79. Сергеј Трегубов, Александар Андоновић, *Криминална техника. Научно-техничко истраживање кривичних дела*, Београд, 1935. Bogis Brasol, „Криминална Техника [Criminal Technique]” review of *Kriminalna Tehnika* [Criminal Technique] by Serge N. Tregouboff and Alexander J. Andonovic, *Journal of Criminal Law and Criminology* (1931–1951) 26, 5 (1936), 799–802.

80. **Дигитална форензика** означава примену научних метода у циљу идентификације, прикупљања, анализирања, интерпретације, документовања и презентације дигиталних доказа из различитих извора дигиталних података са циљем реконструкције догађаја кривичног дела (најчешће у вези са делима из области високотехнолошког криминала). Дигитални доказ је свака информација у дигиталном формату, која може бити сачувана или пренесена, а која има доказни кредибилитет (у судском поступку) и може да укаже на везу између кривичног дела и учиниоца и кривичног дела и жртве. Форензички алати омогућавају повраћај и анализу неких обрисаних, скривених и привремених датотека којима се не може приступити на уобичајени начин.
81. **Алгоритам** је коначан и прецизно дефинисан процес, низ добро дефинисаних правила, којим се улазне вредности трансформишу у излазне, или се описује извршавање неког поступка. Данас се реч алгоритам често везује за појам рачунарства, мада уопштено, алгоритам можемо посматрати као упутство за решавање неког задатка или проблема. Тако се и упутство за слање човека на Месец и упутство за прављење руске салате састоје од низа корака или поступака које треба урадити и који воде испуњењу циља или решавању проблема.

ЛИТЕРАТУРА

Brasol, Boris . «KRIMINALNATEHNIKA [CriminalTechnique]. By Serge N. Tregouboff and Alexander J. Andonovic. 480 pp. Belgrade, 1935. 120 din.” *Journal of Criminal Law & Criminology*, јануар- фебруар 1936, *Journal of Criminal Law & Criminology* ed.: 799–802.

Cole, Simon A. *A History of Fingerprinting and Criminal Identification*. Cambridge: Harvard University Press, 2002.

Inman, Keith and Norah Rudin. *Principles and Practice of Criminalistics: The Profession of Forensic Science*. Protocols in forensic science. Boca Raton: CRC Press, 2001.

Јанковић, Иван. „Криминалистички институт Правног факултета у Београду, 1927-1945. “Правни записи, 2015: 326–346.

Jensen, Richard Bach. “*The International Anti-Anarchist Conference of 1898 at the Origins of Interpol.*” *Journal of Contemporary History*, 1981: 322–323.

Јовановић, Жарко, Снежана Бојовић. Историја. 21. 10. 1999. <https://ihtm.bg.ac.rs/sr/o-nama/istorija> (последњи приступ 8. 3. 2021).

Капетановић, Нина. „25 година рада Техничке полиције, „Полицијског гласника“ и Александра Андоновића.“ *Правда* бр. 50 (2. 1930).

Кнежевић-Лукић, Невенка Д. „Настанак и развој техничке полиције у Србији: (1904-1941). “*Национални Репозиторијум Дисертација у Србији*. 24. 1. 2020. <https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/12141/Disertacija.pdf?sequence=6&isAllowed=y> (последњи приступ 8. 3. 2021).

Krstić-Mistrizdelović, Ivana. „*Archibald Reiss and the first Police School in Belgrade.*“ *Archibald Reiss Days*. Belgrade, 2011. 165–171.

Министарство културе Републике Србије. *Државна хемијска лабораторија*. n.d. <https://kultura.rs/objekat/372-државна-хемијска-лабораторија> (последњи приступ 3. 8. 2021).

Pollio, Marcus Vitruvius. *De architectura*. Нешто након 15. године п.н.е.

Савић, Слободан. „Слободан Савић - Настава. “*Правни факултет - Универзитет у Београду*. n.d. <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/savslo/Predavanja%20Pravni%20fakultet%20.pdf> (последњи приступ 8. 3. 2021).

“Закон о уређењу санитарске струке и о чувању народног здравља”. Српске новине 1881 Април 27; XLIX;(80):492.

“Закон за мерење опис и идентификовање криваца”. Српске новине 1904 Децембар 27; LXXI;(278):1289.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.98(083.824)

ВАСИЛИЈЕВИЋ, Срђан, 1969-

Форензика : више од века / Срђан Василијевић, Ивана Крстић-Мистрицеловић ;
[превод Катарина Спасић]. - Београд : Музеј науке и технике : Криминалистичко-
полицијски универзитет, 2021 (Земун : Vlograf Comp). - 48, 48 стр. : илустр. ; 24 cm

Насл. стр. приштампаног енгл. превода: *Forensics : more than a century / Srđan
Vasilijević, Ivana Krstić-Mistrićelović*. - Оба текста штампана у међусобно обрнутим
смеровима. - Тираж 500. - Напомене: стр. 40-46. - Библиографија: стр. 47.

ISBN 978-86-82977-86-5 (МНИТ)

1. Крстић-Мистрицеловић, Ивана, 1975- [аутор]
а) Форензика -- Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 37908745